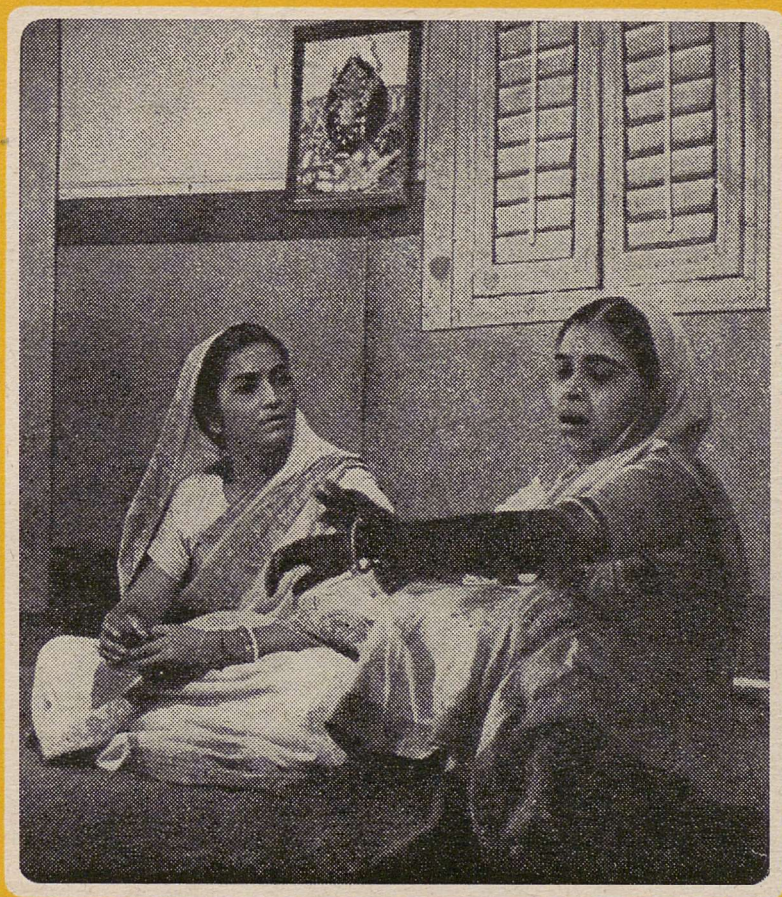
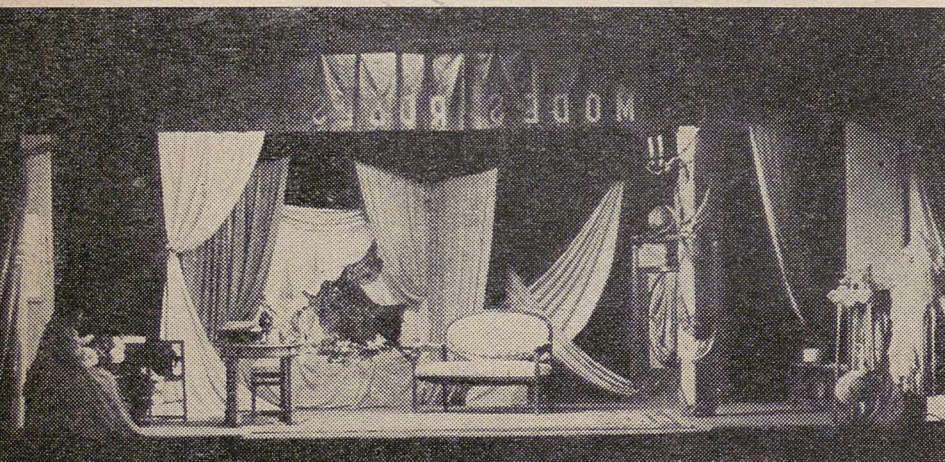

OCHOTNICKÉ DÍVADLO

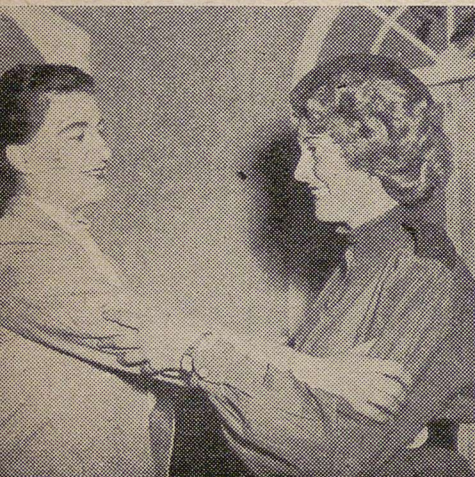

Ze sovětského vaudevillu Svatební cesta v provedení slovenského souboru z Bojnice

Soubor OB Dolní Počernice uvedl Krylovu komedii Médní obchod. Na obrázku scéna J. Barty

Máša (H. Jandíková) a Tosja (V. Petráčková) v Arbuzovově hře Setkání s mláďím. Soubor dolu Vrbenský ze Souše u Mostu

OCHOTNICKÉ VTEŘINY

Z kojetínské inscenace Čechovova Racka: Medvěděnko (O. Řihošek) a Máša (B. Novotná)

Nina (M. Oulehlová) a Trigorin (F. Hájek); snímky Minc ♡

Treplev (V. Novotný) a Nina (M. Oulehlová) ♡

Moskevské studentské divadlo

СТУДЕНЧЕСКИЙ
ТЕАТР

ADOLF SCHERL

a naše studentské ochotnictví

Počátkem září, když jsem pobýval deset dní v Moskvě a navštěvoval pilně moskevské divadlo, nebyla tam ještě pravá divadelní sezóna v proudu. Z divadel hrála sotva polovina, takže jsem musil oželeť mnohé, nač jsem se z Prahy těšil: nová představení Ochlopkova, Plučkovy inscenace v Divadle satiry, další práci Vachtangovců; zde byly ještě všude prázdniny. Zato jsem zde zažil novátorské a svým účinkem neobyčejně silné představení — ochotnické. Nemohu říci, že bych na Kohoutovu „Takovou lásku“ do Studentského divadla v Gercenově ulici (Klub Moskevské státní university) byl šel naslepo; moje zvědavost byla probuzena tím, co o tomto představení vyprávěl P. Kohout na Hronově i jiní, kteří je již viděli přede mnou. Co jsem viděl, překonalo však několikanásobně mé očekávání a stojí rozhodně za to, aby se o tom dozvěděli podrobněji i naši ochotníci, případně ti naši studenti, kteří by se jimi mohli a měli stát.

Je to představení nejen nadprůměrné herecké úrovně; vyznačuje se především průbojnou, tvůrčí režijní prací, vycházející ze zcela uvědomělého ideového záměru. Soubor, který vycítil v Kohoutově hře záležitost neobyčejně aktuální právě pro studentské obecenstvo (to totiž vidíte v hledišti z největší části) a který ocenil její svérázné divadelní řešení, rozhodl se zároveň vypořádat se s hrou i tam, kde pocítil s autorem nesouhlas nebo kde se mu zdálo, že svou myšlenku nedotáhl. Přitom je charakteristické, že nikdy nezasáhl zvenčí rušivě do kresby charakterů, nýbrž dosáhl tohoto ideového zaokrouhlení (a někdy i přehodnocení) především básnivým využitím samostatných režijních prostředků.

Studentům Moskevské státní university a jejich hlavnímu režisérovi (Rolan Bykov) zdálo se například — a podle mého názoru právem — že obraz studentského kolektivu je ve hře podán tak zběžně a zkratkovitě, že by to snadno mohlo svádět k názoru, že autor má na jeho výchovnou úlohu v citovém životě mladých lidí v podstatě negativní názor. Dotvářejí tedy obraz tohoto kolektivu několika působivými režijními záběry. Fakulta se doslechne o Lídě nekonané svatbě a o jejím vztahu k Petrusovi: téměř taneční víření postav, které si z úst do úší předávají novinku; je to fakultní kolektiv, jehož šeptání se — vlivem Tošků a Majek, kteří v něm svou činnost fakticky zabývali lidský smysl pro silný a čistý cit — zabývá jen zajímavým povrchem této události. Režisér sleduje takovýmito záběry

život této studentské masy až do chvíle, kdy svým vystoupením přinutí Petrusa opustit katedru. V podobě jakéhosi chóru sekunduje tento kolektiv scéně posledního zápasu Lídy Matysové: jeho sborová recitace, malující onomatopoeicky zvuk rozjíždějícího se vlaku, zároveň Lídě napovídá: žít, žít. Její mrtvé tělo odnášejí všichni v symbolickém průvodu černých siluet, rýsujících se proti rudě osvětlenému pozadí: hlásí se k její pravdě, k jejímu maršnému, nedobojovanému úsilí o osobní život, založený na čistých, silných citových vztazích.

Je možno diskutovat o tom, zda některé z těchto režijních metafor nemají poněkud abstraktní charakter (měřeno například konkrétností obrazu Pána v taláru), ale nelze jim upřít správné ideové zacílení: berou divákovi možnost individualistického výkladu hry.

Ve stejném duchu vede režisér také hrající postavy.

I. Savina hraje tu Lídu Matysovou především tak, že její životní credo — abychom použili slov textu — není vysloveno větou, že pro ni je vždycky rozhodující, aby za sebou stála ona sama; daleko silněji jí vyznívá jiná věta: „Každý, kdo nemá zlou vůli, musí přiznat, že v tomhle případě máme právo!“ Osud Lídy Matysové je tu pozdvižen do poněkud vyšší etické polohy než v našich představeních bývá běžná. I když nevědomky, stává se tu Lída Matysová bojovnicí za uznání tohoto práva — nejen pro sebe s Petrusem, pro všechny.

Podobně tu režie a představitel často samostatně dotvořili postavu, v první verzi Kohoutovy hry dosti matnou — postavu Petra Petrusa. Pojetí moskevských studentů vyznačuje se mimo jiné tím, že odsuzuje Petrusa zřetelně jiným tónem než ostatní „viníky“. Pro ně je to zrádce myšlenek, které vyznává a dokonce vštěpuje jiným, a tím typ ve své podstatě společností škodlivý, zatím co ostatní jen chybují v důsledku svých lidských slabostí nebo proto že nechápou, jak pošetile jednájí. Petrus jediný ví, jak by se měl správně zachovat, ale přece zrazuje: proto je v závěru rozsudek nad ním zřetelně režijně (nejen tónem řeči Pána v taláru, ale i umístěním) odlišen od rozsudku nad ostatními. E. Filler hraje Petrusa zpočátku jako člověka naprosto přesvědčeného jak o své pravdě, tak o své charakternosti: od chvíle, kdy Lídě po prvé zalže (scéna telefonického rozhovoru), jako úděsnou psychologickou studii kariéristy, cítícího celou tíhu viny, kterou nese a

kerou si marně snaží ozdobit krásnou frází. Pro tohoto člověka dokonce nebylo nijak lehké Lídu zradit, protože k ní skutečně chová silný cit; přes to však nutně udělá právě to a nic jiného.

Pán v taláru, jak ho hraje V. Šestakov, překvapí vás sice nezvykle mladistvou tváří, ale v pojetí své role splňuje, myslím, velmi přesně autorovy tužby. Od služebního soudcovského tónu, jímž začíná (dokonce s vyvýšeného řečnictvím), sestupuje až k nejvřelejší lidské účasti, jíž dodává věrohodnosti skutečně „ruským“ prožitkem.

Strhující upřímností hereckého citu upoutá vás toto představení ostatně především: teprve potom si uvědomíte, že toto představení, tak silné svým účinkem, bylo zároveň až asketicky střídme po inscenační stránce: žádné projekce, jen nejnutenější stále vybavení scény, oživené různým způsobem světlem a hereckou akcí. Bez rekvizit: představu telefonu nebo kávového šálku vykouzlí charakteristický herecův pohyb atd.

Je to představení přitom neobyčejně celistvé — právě proto, že je založeno na důkladném a samostatném tvůrčím promyšlení předlohy. S ohledem na tuto celistvost můžeme pak prominout i některé textové škrtky, s nimiž se jinak smířujeme dost neradi (například opakovaná scéna mezi Lídou Matysovou a paní Stiborovou).

„Studentské divadlo“ je divadlo zcela zvláštního druhu, dokonce jediného toho druhu i v Sovětském svazu. Je to ochotnický soubor, složený pouze ze studentů a absolventů Moskevské university, který však pracuje pod profesionálním vedením. Nynější umělecký vedoucí souboru Rolan Bykov je vyučenec vachtangovského Studia (absolvoval je roku 1951) a pracuje zároveň jako herec v Divadle mládeže (lětar junogo zritělja). Vedle toho disponuje však toto divadlo štábem celkem dvanácti profesionálních spolupracovníků (další dva režiséři, hudební spolupracovník, osvětlovač, strojník, maskér atd.). Hospodářsky při tom je divadlo nejen plně soběstačné, ale dokonce výborně prosperuje.

Soubor existoval předtím již přes pětadvacet let ve formě divadelního studia klubu Moskevské státní university. Řada jeho členů zůstává v něm dále i po vystudování, což dává možnost vyvrátit a ustálení jeho osobitého tvůrčího profilu (například právě V. Šestakov, jehož jsme poznali jako Pána v taláru, pracuje v souboru již 9 let, a ten ještě není jeho nejstarším členem).

Premiérou Kohoutovy hry (6. května t. r.) otevřel nyní tento soubor novou etapu své historie (historie ostatně úctyhodné: divadlo se při Moskevské státní universitě provozuje totiž už dvě stě let; z prvního takového studentského divadla se vyvinula již roku 1759 první moskevská profesionální veřejná scéna!). Soubor totiž právě touto premiérou zahájil svou činnost jako stálé „Studentské divadlo“ a právě jejím úspěchem si vydobyl všeobecného uznání. O zahájení činnosti této nejmladší moskevské scény přinesly kladné referáty postupně všechny významnější moskevské noviny.

Typ Studentského divadla představuje tedy jakýsi vyšší stupeň ochotnické divadelní práce, při níž není sice nijak setřen amatérský charakter herecké tvorby, ale při němž je umělecké vedení svěřeno profesionálním rukám, což ochotníkům dovoluje dosahovat daleko dokonalejších uměleckých výsledků.

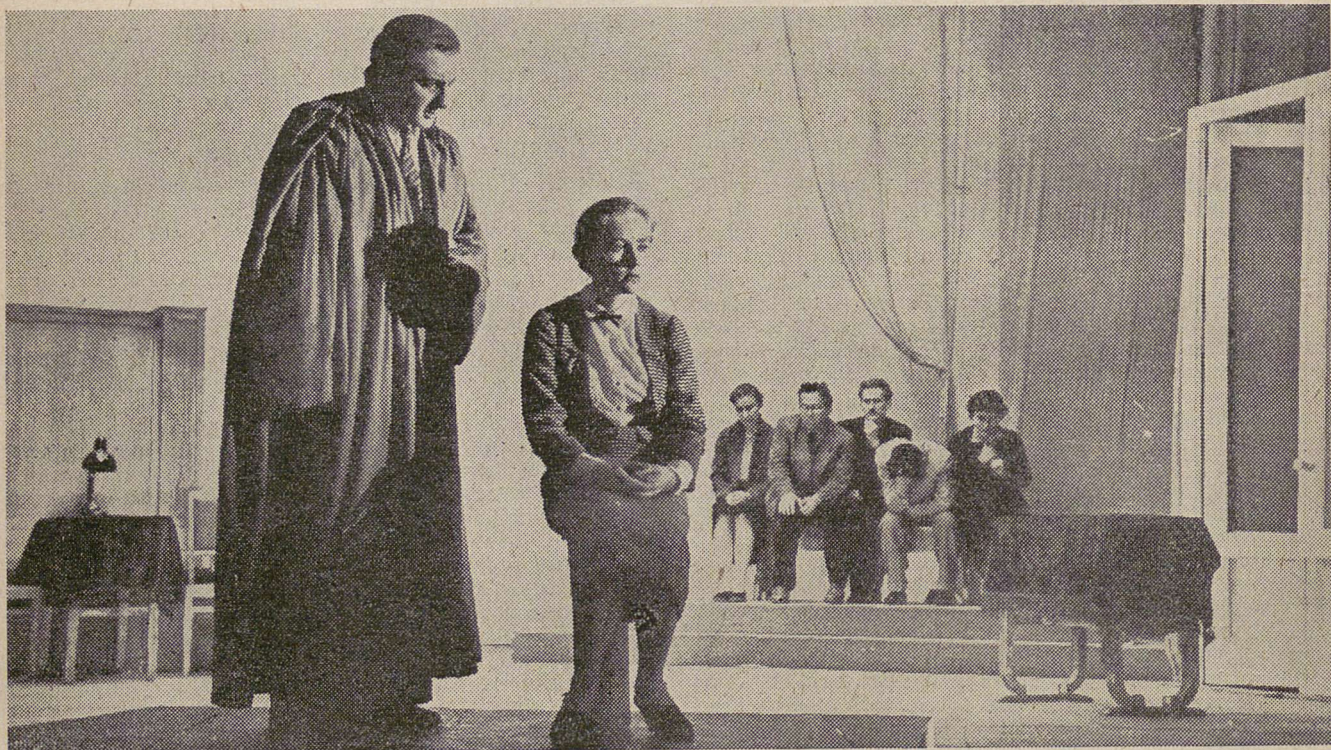
Pro nás je ovšem zatím více než touto organizační novotou příklad Studentského divadla aktuální konkrétním obsahem své práce.

Maně vzpomínáme, že koncem třicátých let byla kolem Burianova divadla D seskupena řada avantgardních studentských kolektivů (tehdy hlavně středoškolských, a to pražských i mimopražských); že z jejich prostředí vyšel ještě po válce ne jeden odvážný, i když většinou nedomyšlený avantgardní pokus (toto hnutí trpělo u nás ostatně patrně od začátku nebezpečným sklonem k omezování avantgardnosti na pouze vnější stránku divadelního projevu).

Vloni byly dokonce učiněny některé pokusy obnovit tuto ne bezcennou tradici našeho ochotnického divadelnictví.

Zpravidla však hledáme u těchto našich souborů zcela marně to, čím nás zaujala práce jejich staršího moskevského protějšku: snahu o zaujetí vlastního uvědomělého postoje k životu, o vlastní odpovědný myšlenkový přínos, snahu — neřku-li úspěšnou snahu — doplnit náš divadelní život nikoli problematickou „avantgardností“ obehnaných postupů, špílů a nehorázností, ale novým zorným úhlem na život, vynucujícím si svěží, neotřelou, působivou divadelní formu.

Proto se mi zdálo užitečné, poukázat na divadelní práci moskevských universitních studentů, která je právě v tomto směru neobyčejně podnětná.

Ze sovětské inscenace *Takové lásky*. Snímek A. M. Blatštejn, Moskva

D R A M A T I C K Á T V O R B A M A J A K O V S K É H O

VALENTIN PLUČEK, zasloužilý umělec RSFSR, hlavní režisér Moskevského divadla satiry

Repertoár divadelních souborů lidové tvorivosti se každým rokem zjevně obohacuje. Nejlepší díla sovětské dramatické literatury: hry Višněvského, Bill-Bělocerkevského, Treněva objevují se stále častěji na divadelních vývěskách klubů. Snaha rozšířit repertoár nevyhnutelně přivádí ochotnické divadlo k dramatickým dílům největšího sovětského básníka V. V. Majakovského. Jeho hru Štěníce provedli dělníci a úředníci v klubu Jaroslavského závodu na výrobu pneumatik, v Domě kultury Krasnooktábrského okresu Stalingradu, Horkou lázeň hrají v leningradském Domě kultury Kapranova. Studenti taškentského polytechnického institutu provozují tak těžkou hru jako je Mysterie-Buff.

Vzhledem k tomu chci se podělit o své zkušenosti z inscenování Majakovského naším Moskevským divadlem satiry. To, o čem budu vyprávět, možná pomůže mým druhům v umělecké činnosti — režisérům ochotnických divadelních souborů v jejich práci na básnických hrách.

*

Moskevské divadlo satiry sáhlo třikrát po dramatickém dědictví Majakovského. Po Horké lázni následovala Štěníce, po Štěníci Mysterie-Buff. Tato představení tvoří nejvlastnější základ našeho repertoáru; k nim se přidružuje všechno ostatní, co dnes zkoušíme a hrajeme. Majakovskij, tento gigantický básník a umělec, převrátil celý náš tvůrčí život, změnil, lépe řečeno stvořil tvář Divadla satiry. Majakovskij se stal součástí našeho každodenního života. Stal se naším svědomím, naším rádcem v každé práci. U něho se učíme zásadovosti a náročnosti, tvůrčí aktivitě a nezničitelné, vášnivě lásce k životu — k životu našemu, sovětskému. Současně jsme si jasně vědomi toho, že naše představení mají daleko k dokonalosti, přestože jsou všeobecně uznávána. Z Majakovského jsme nejen nevytěžili vše, co v něm je, ale v řadě případů se k jeho bojové, publicistické, divadelní a podivuhodně hluboké dramatické tvorbě teprve přibližujeme. A je to pochopitelné. Vždyť jsme byli prvními, kdož se odvážili sáhnout po Majakovského hrách po 25 letech „mlčení“, které kolem nich zavládlo. Tyto hry byly neúspěšně inscenovány ještě za života autora; to způsobilo k básnickově dramatickému dílu nedůvěru, kterou všemožně rozněcovali jeho nepřatelé, právě ti, které Majakovskij ve svých dílech pranýřoval.

Tito lidé říkali za prvé, že hry Majakovského beznadějně zestárlý a že mají být uloženy do archivu společně s dobou, ve které byly napsány, že například Štěníce je „pevně připoutána k atmosféře NEPu“ a hra není v jiné atmosféře srozumitelná.

Za druhé říkali, že forma dramatických děl Majakovského je archaická, že jeho obrazy jsou schematické, plakatové, že ve hrách není živých lidí.

Za třetí říkali, že metodologie současného divadla, zákony socialistického realismu a principy Stanislavského nelze aplikovat na dramatická díla Majakovského. Život všechny tyto dohady vyvrátil. Divák hlasoval za hry Majakovského, čímž byla prokázána jejich životaschopnost. Pokaždé, když vidíme, jak je přeplněno naše hlediště při představení Mysterie-Buff, nejhranější z her Majakovského (o Horké lázni a Štěníci ani nemluvě), nepřestáváme se obdivovat tvůrčí síle jeho talentu, jeho schopnosti uchvacovat lidská srdce.

Dnes už inscenace jeho her nejsou výlučnou záležitostí Divadla satiry. Hrály a hrají se v celém Sovětském svazu: v Pskově, Gorkém, Oděse, Krasnodaru, Stalinabadu, Taškentu, Čeljabinsku a jiných městech. Dramatická díla Majakovského jsou vysílána v rozhlasových relacích, recitátoři Valerij Sysojev, Sorokin, Tokarjov je přednášejí na estrádách. Vznikla hudební komedie Štěníce, kterou provedli v Pjatigorsku. Jak jsem se výše zmínil, není Majakovskij „zakázán“ ani pro lidovou uměleckou tvorivost. Obrovský zájem o Majakovského existuje v zahraničí — jak v socialistických, tak v kapitalistických státech. V Praze hráli Horkou lázeň, Štěníci a připravují Mysterii-Buff. Štěníci hrají v Lodži, Horkou lázeň v Bukurešti. Štěníce byla několikrát přeložena do francouzštiny. Ital Rippelini přeložil celé dramatické dílo Majakovského a píše knihu o jeho tvorbě.

Jaképak jsou zákony dramatické tvorby Vladimíra Majakovského, jaké jsou její zvláštnosti? K těmto otázkám můžeme dnes už mnoho říci. ačkoli

hlavní objevy v oblasti scénického stylu Majakovského jsou nepochybně ještě před námi. Chtěl bych zevrubně odpovédět na otázku: jak je možné, že básník, který zemřel před takřka třiceti lety, je v umění našim současníkem, proč je i dnes živá jeho „zvláštní“ dramatická tvorba, která se nepodobá ničemu, co v divadle dosud existuje?

Na první pohled jsou Majakovského hry neseřízní; jsou napsány na žertovný námět, obrazy v nich jsou přehnané, ironické, všechny obvyklé představy zpřeházené. Zdálo by se, že v životě tomu tak nebývá, ale zadíváš-li se pozorněji do her a do jejich postav, vidíš: ne, Majakovskij psal na hlavní téma, psal o lidu, vnikal až ke kořenům jeho života. „Zvláštnost“ jeho her spočívá pouze ve způsobu zpracování materiálu, v jeho zaostření, zákonitěm v žánru satiry. Majakovskij, nařikající si na to, že „slova chátrají jako oděv“, že se častým používáním strá jejich smysl, snažil se vrátit slovům a pojmům původní význam tím, že je stavěl do nezvyklého pořadí, užíval v neočekávaných spojeních... Psal na první pohled žertovně, ale přemýšlel o životě vážně. Viděl daleko dopředu a proto jeho hry tak obdivuhodně často „prošťelují“ do budoucnosti a „prošťelují“ i nyní, mnoho let poté, co byly napsány.

Lze říci, že Štěníce je hrou NEPu, která zanikla současně s NEPem? Ne, to říci nelze, neboť ve Štěníci je bičováno měšťáctví jako filozofická kategorie, jako sociální zlo, které se v některých formách nevyžilo ani v naší době. Majakovskij souhlasí s Gorkým v definici měšťáctví jako stavu klidu v protiváze k stavu boje, který je vlastní sovětskému člověku, boje za ideál, za to nové v životě — ať jde o celinu, nebo osídlování Severu. ne-

Obraz svatby z Majakovského Štěníce v provedení Divadla D 34.
Foto Straka

Z Majakovského *Stěnice v Divadle D 34*. Inscenace národního umělce E. F. Buriana, výprava V. Nývlt. V roli Prisyppkina O. Brousek. Foto Straka

bo dosažené cíle kolchozního budování či cokoliv jiného, dnes pro nás stejně důležitého. Zásada Prisyppkina: „Kdo bojoval, ten má právo si u tiché říčky odpočinout“, odporuje našemu pojmání štěstí, které tkví v budování, v činech. Prisyppkinovská zásada má i dnes dost přívrženců, a proto boj proti ní nelze přerušit.

Neumřela Stěnice ani jako „protivodková agitka“, protože opilství existuje a způsobuje naší společnosti nemalou škodu. Trvá rovněž falešné chápání krásy, které dostalo svou krajní formu v nechutné estetice stiljagů (sovětských pásků — pozn. překl.). Tisíce chlapců a děvčat, kteří vstupují do života, chtějí poznat, co je opravdová krása, a hra jim pomáhá to pochopit.

Pro tohle všechno živý a pro herce oplodňující kontakt s hledištěm v našem divadle nepřestal trvat ani na jednom z více než tři sta představení Stěnice. Ještě více živého, „soudobého“ je v Horké lázni, která ukazuje v konkrétních formách, co se stává, když se jeden člověk pokouší přisvojit si všechna vítězství lidu. Hrdina hry je proto nazván Pobědonosikovem (přibližně Vítězník — pozn. překl.) a Majakovskij v něm soustředil rysy byrokratismu, parazitního zahňívání, všemožného poměšřáčení, neodůvodněné nároky na vůdcovství. Pobědonosikov je vyličen ve své veřejné činnosti i v soukromí. Vidíme jeho způsob žití a myšlení. Pobědonosikov je klasickou figurou byrokrata, která

se vyrovná ščedrinovským i gogolovským hrdinům. Cožpak zmizeli u nás novináři, vždycky ochotní bezmyšlenkovitě se vrhnout do přisluhování „kampani“, která právě běží, takoví, kteří by mohli jako Momentálníkov zvolat: „Excelence, poroučejte! My toho moc nesíme. Jenom ú-ko-kol nám dejte — všechno naráz splníme.“

Cožpak se dnešní Ivan Ivanovič vzdá svůdné možnosti obstarat si to neb ono životní blaho pomocí telefonátů vlivným známým? Cožpak strana nezasadila ránu současným Belvedonským v architektuře, kteří sice nepohazovali sem tam sovětský státní znak po opěradlech židlí, ale zahovávali vzhled našich měst nevhodným, až podlézavým vyzdobováním? Horká lázeň se přesně strefuje do stinných stránek našeho života, pomáhá nám ho od nich očišťovat.

V předmluvě k *Mysterii-Buff* je dokonce obdivuhodný příklad historického předvídání Majakovského, který v hladovém a nuzném roce 1921 řekl: „Dnes se dere ke komuně vůle milionů a možná, že za půl století vrhnou se do útoku na daleké planety vzdušné bitevní lodi komuny.“ Básník ve svých představách přesně viděl féricky reálné kroužení sputniku kolem naší staré Země. Vycházejíce z tohoto obdivuhodného proroctví, spustili jsme kolem zeměkoule, skonstruované na scéně, malého sputnika, jehož kroužení končí naše představení. Majakovskij viděl, jaké formy veřejného zla jsou nejnebezpečnější a nejúpornější,

ale ještě jasněji si dovedl představit budoucnost Vlasti socialismu, viděl nevyhnutelnost kapitulace všeho starého, nehybného, přežitého pod náporem nových sil, které každým dnem a každou hodinou dozrávají v naší společnosti.

V tom spočívá podstatný rozdíl mezi Majakovským a satiriky minulosti. Jestliže Ščedrin a Gogol, odhalující všeobecné nedostatky, podlamovali společenský řád, jenž je zplodil, Majakovskij pomáhal společenský řád upevňovat tím, že se snažil očistit jej od cizorodých, jemu odporujících zjevů. Společenský ideál předrevolučních předchůdců básníka v oblasti satiry byl utopistický. Oni dobře věděli, jak nelze žít, ale nebylo jim jasné, jak se žít má; Majakovskij současně zavrhoval i vyzvedal. Ve svých satirických dílech „tu vlast velebil, která jest, a třikrát tu, která bude“. Majakovskij nazýval sám sebe „čističem stok revoluce“, revolucí mobilizovaným a pověřeným, aby vymycoval „šmejd“. Byl však polnicí a pěvcem revoluce.

Z této dialektické jednoty vyplývají mnohé zásadní zvláštnosti dramatických děl Majakovského. Bez jejich znalosti je těžké správně inscenovat jeho hry.

Především jsou to hry složitého žánru. Mají všechny znaky satiry: zaostření, zveličování, fraškovité zobrazení charakterů, ale čistou satirou nejsou. Autor směle mísí žánry, spojuje ve svých hrách ironii s lyrikou, satiru s patosem, komické s dramatickým. V *Mysterii-Buff* je to vyjádřeno v samotném pojmenování hry; vedle satirického odhalení „čistých“ básník líčí hrdinný průlom „nečistých“ skrze zemskou a nebeskou mračnu k zaslíbené Zemi komunismu.

Ve Stěnici je mládežnický domov a jsou zde rovněž lidé společnosti budoucna, a i když tyto poslední neukázal Majakovskij úplně konkrétně, napsal je žertovně, v hravé intonaci. Básníkův humor je zde dobromyslný, laskavý — a to je třeba v představení zdůraznit.

Ještě jasnější protiklad najdeme v Horké lázni. Majakovskij napsal o této hře, že mu šlo o to udělat „nejen kritickou věc, nýbrž i dobře, nadšeně zhodnotit to, jak dělnická třída buduje socialismus“. „Komsomolské“ téma je v Horké lázni téměř rovnocenné s tématem pranýřování byrokratismu.

V každé z Majakovského her jsou tedy ne jeden, nýbrž dva základní postupy, dvě skupiny postav, dva různé vztahy k nim. Je důležité, aby toto režisér pochopil, má-li správně Majakovského interpretovat.

(Dokončení)

Z Majakovského *Horké lázně v provedení divadla Komedie*. Režie J. Svoboda. Foto Drbohlav

Divadelní část soutěže tvořivosti mládeže

1958-59

VĚRA CZABANOVÁ

Divadelní ochotnické mládí se začíná připravovat k účasti v III. ročníku STM. Z výsledků loňské divadelní části STM vyplývá pro mládežnické soubory úkol mnohem živěji reagovat na politické dění a více si uvědomovat poslání a úkoly divadla jako důležitého výchovného činitele, působícího tak přesvědčivě na myšlení a city lidí. Závěry XI. sjezdu KČS i usnesení Ústředního výboru KSČ o dalším rozvoji a prohloubení ideové účinnosti osvětové práce a usnesení III. sjezdu ČSM povedou v příštím období soubory k hlubšímu zamyšlení nad dramaturgickými plány a jejich realizací. Hry s revoluční a mírovou tematikou, hry ze současnosti, hry sovětských a všech ostatních pokrokových autorů jistě najdou své místo v repertoáru mládežnických divadelních souborů.

Třetí ročník STM 1958—59 poprvé zahrnuje samostatnou divadelní část, oddělenou od celostátní soutěže ochotnických divadelních souborů. Znamená to, že orgánům Československého svazu mládeže je uložen závažný politický úkol, který mohou plně zvládnout jen s přispěním a úzkou spoluprací s poradními sbory pro divadlo při domech osvěty, s pracovníky osvětových zařízení národních výborů, získáním obětavých spolupracovníků z řad zkušených ochotníků a získáním pracovníků profesionálních divadel. Na druhé straně je však třeba připomenout nutnost, aby všechny organizace a složky, počínaje národními výbory, plnily svůj odpovědný úkol — pomáhat mládežnickým souborům a vychovávat novou divadelní generaci.

V letošním ročníku bude potřeba věnovat daleko větší pozornost dětským souborům. Domníváme se, že právě na tomto úseku je situace z celkové problematiky ochotnického divadla nejzávažnější. I když je znám chronický nedostatek vhodných her pro dětské dramatické soubory, přesto při správném a citlivém přístupu k jejich výběru her je možno dosáhnout lepší repertoárové úrovně, než s jakou jsme se dosud u dětských souborů setkávali. Zatím mnozí vedoucí dětských souborů sahají po starých, omšelých hrách, vhodně i nevhodně se snaží aktualizovat je úpravami, inscenují hry autorů, u nichž dobrá vůle převyšuje talent. Na jevištích se však jen vzácně objevují děti v dětských rolích, prožívající dětské události.

A nyní několik slov k připravovanému průběhu soutěže. Soubory, které se přihlásí do divadelní části STM 1958—59, soutěží ve třech věkových

kategoriích: I. 6—14 let, II. 14—20 let, III. 20—26 let. Soutěž bude probíhat v okresních a krajských kolech vždy jako součást jednotlivých kol STM všech oborů. Ústřední kolo bude organizováno obdobně jako v loňském roce. Ústřední porota zhlédne opět představení vítězů krajských kol STM a vybere soubory, které se zúčastní III. Šrámkova Písku, kde budou soutěžit nejen mezi sebou, ale i se soubory z nejvyšších kol armádní soutěže.

Jsmo přesvědčeni, že v celé soutěži STM — divadelní části, i na Šrámkově Písku se opět setkáme s nadšenými a obětavými herci, režiséry, vedoucími souborů i se širokou ochotnickou veřejností. Věříme, že se zde výsledky práce souborů projeví i ve vzorném jednání, smýšlení i chování jejich členů. Nepochybně se setkáme ještě s houževnatějšími snahami neustále hledat, objevovat, zdokonalovat práci souboru, nacházet nové hry a inscenační pokusy o umělecké zobrazení doby, ve které žijeme.

Šrámkův Písek se bude konat již tradičně v první polovině června příštího roku a potrvá asi 10 dní. Má se stát bohatou školou režisérů, vedoucím souborů, i samotným hercům a všem účastníkům. V programu Písku budou i odborné semináře, na něž budou pozváni i všichni vedoucí souborů a režiséři — účastníci ústředního kola. Počítáme také s uspořádáním „večera setkání spisovatelů-dramatiků“, kteří se věnují mládeži a dětem, dále s bohatým programem oddechového volna, večerem Šrámkovy poesie při táboráku a jinými akcemi.

K dobrému zajištění přípravy i samotného průběhu přehlídky pracuje už dnes přípravný výbor a jednotlivé komise. S opravdovým porozuměním se ujal funkce předsedy přípravného výboru předseda okresního národního výboru v Písku s. Charvát. Přípravný výbor chystá mimo jiné i pravidelné vydávání Zpravodaje, který bude pravidelně informovat veřejnost o přípravách III. Šrámkova Písku. Věříme, že s takovým pochopením a pomocí, s kterou se setkává Československý svaz mládeže u odpovědných činitelů i celé veřejnosti v Písku, setká se i na mnoha jiných místech naší republiky, a proto vyzýváme všechny, kteří mají rádi divadlo, aby svými zkušenostmi a prací pomohli nové generaci divadelního mládí, jehož cesta má pro všechny společné vysoké politické a umělecké cíle.

Na snímku je v roli Lenina v Pogodinově hře „Muž s puškou“ zasloužilý umělec František Vnouček. Záběr z inscenace Armádního uměleckého divadla z roku 1954

PRVNÍ PŘEDSTAVENÍ S POSTAVOU V. I. LENINA

Kdy byla na sovětské scéně poprvé vytvořena postava Vladimíra Iljiče Lenina? Kdo byl prvním představitelem této role? V odpovědi na tyto otázky máme obvykle na mysli hry N. Pogodina „Člověk s puškou“ nebo A. Kornejčuka „Pravda“, vzpomínáme na nezapomenutelné výkony B. Ščukina v postavách Lenina, snad i na Ejzenštejnův film „Říjen“. Pokud jde o ochotnické jeviště, domnívali jsme se až donedávna, že se zde Leninova postava — s výjimkou několika pokusů v poslední době — nikdy neobjevila. Avšak není tomu tak! Ze sovětských časopisů se dovídáme, že už v roce 1924 uvedl ochotnický kroužek klubu Sverdlova (BCIK) v Kremlu hru „Pád samoděržaví“, v níž byly zobrazeny jednotlivé momenty únorového revolučního převratu a boje bolševiků s buržoazní Prozatímní vládou. Roli Iljiče hrál jeden z frekventantů vojenského učiliště BCIK, J. V. Tarič. V těch letech se vojenský ochotnický soubor věnoval programům, sestávaným na způsob živých novin: sólová i sborová recitace, zpěv, aktovky, živé obrazy. Texty si psali frekventanti většinou sami — tak vzniklo i první zmíněné představení o V. I. Leninovi. Text hry „Pád samoděržaví“ byl složen z úryvků literárních děl, historických dokumentů a novinové kroniky. Představitel Lenina se prý maskoval bedlivě dle jeho fotografií a měl velikou radost, když mu známí Lenina říkali, jak je maska zdařilá. Tak se objevila na sovětské scéně poprvé postava V. I. Lenina.

DO NOVÉ ETAPY OCHOTNICKÝCH SOUTĚŽÍ

V posledním čísle Ochotnického divadla jsme vás seznámili s hlavními znaky soutěžních řádů krajských soutěží Olomouckého, Pražského, Hradeckého a Jihlavského kraje. Dnes ke třem krajům dalším.

Na ČESKOBUDĚJOVICKU vypisují soutěž ruku v ruce odbor školství a kultury rady KNV spolu s Krajskou odborovou radou a Krajským výborem ČSM. Soutěží se o nejlepší inscenaci hry současného autora, vzniklé po roce 1945 (rozumí se, že jde o pokrokové hry celé světové tvorby). Sovětský svaz bude zastoupen díly vzniklými po roce 1917. Krajský dům osvěty vydává podrobný seznam doporučených her do soutěže, jíž se mohou zúčastnit všechny, i nově vzniklé soubory kdekoli organizované. Soutěží mezi sebou bez ohledu na zařazení do kategorií (A, B, C). Přihlášky do soutěže (bez zvláštních jednotných formulářů) přijímají domy osvěty do 1. března 1959. Těžiště soutěže bude v okresních kolech, která budou vrcholit okresními přehlídkami. Vítězové okresního kola zúčastní se krajského festivalu, který bude ve dvou místech, v Táboře a v některém místě pohraničním. Soubory mohou soutěžit nejen hrou, ale i aktovkou nebo pásmem, splní-li téma soutěže. Soubor, který si zvolí hru pro děti a mládež, může se jednou hrou zúčastnit najednou celostátní i krajské soutěže. Vítězové krajského festivalu získají peněžité odměny k nákupu jevištního zařízení.

Rovněž v BRNĚNSKÉM kraji vyhlásil soutěž KNV spolu s krajskými složkami masových a společenských organizací. Jejím prvořadým úkolem je všestranná pomoc vesnickým souborům, zvláště začínajícím. Stejně jako v Českobudějovickém kraji, i zde soutěží všechny soubory kdekoli organizované, které se přihlásí vydaným tiskopisem nejpozději do konce tohoto roku. Na rozdíl od minulých soutěží hlásí soubory okresním domům osvěty všechna svá představení, takže soutěží prakticky celou svou činností a všemi žánry a formami divadelní práce. Soutěž má pomoci odstranit z repertoáru souborů bezduché frašky, plytké operety, brakové i zbytečné hry, jejichž měšťácká morálka a nízká umělecká úroveň narušuje výchovu dnešního diváka. Soutěžní poroty budou hodnotit celkovou práci souborů s přihlédnutím k jeho možnostem a pracovním podmínkám. Ne tedy úroveň jednoho vybraného představení, ale i například péče souboru o získávání a výchovu mladých kadrů nebo jeho spolupráce s okresním poradním sborem a hlavně celkový společenský význam činnosti souboru budou kritérii soutěže, jež už začala a v okresech skončí 31. března 1959. V dubnu proběhnou okresní festivaly, z nichž bude vybráno 5 představení pro děti a mládež na krajský festival v Židlochovicích, 4 pásma malých forem na festival ve Znojmě a 9 celovečerních představení pro dospělé na festival ve Svitavách. Přihláška do soutěže je tedy vlastně podaným dramaturgickým plánem souboru na celé soutěžní období.

V OSTRAVSKÉM kraji vyhlásili velkou soutěž vesnických souborů, jejímž posláním je vyvolat ochotnickou činnost v obcích, kde dosud chyběla, oživit práci málo aktivních souborů a ideově a umělecky prohloubit práci souborů aktivních. Soutěže se účastní soubory kategorie A i B všech zřizovatelů v obcích zemědělského charakteru, a to jakoukoliv formou jevištní práce, především však takovými hrami, které mohou nejúčinněji přispět k řešení problémů obce. Jako v jiných krajích, je řízením soutěže v zásadních otázkách pověřena krajská komise LT, vlastní průběh a odborné řízení zajišťují poradní sbory. Základní etapou soutěže je okresní kolo, ve kterém soubory soutěží od 1. října do 15. ledna o prvenství v okrese a o postup na krajskou přehlídku, jež bude uspořádána na dvou místech kraje do 15. března. Nejlepší vesnické soubory z obou přehlídek mohou být zařazeny ukázkovým představením na krajský divadelní festival nejvýspějších souborů. Všechny soutěžící soubory budou odměněny věcným darem, vítězové okresů postoupí do kat. B a budou jim uděleny ještě zvláštní věcné ceny (součásti jevištního vybavení apod.).

Pro soubory městské nebyla vypsána žádná zvláštní soutěž, byl však vydán statut veřejné činnosti vespělých ochotnických souborů, který obsahuje zásady pravidelné a cílevědomé kulturně politické práce. Tyto zásady jsou příbuzné kritériím výběrové soutěže Pražského kraje, o níž jsme se zmínili v minulém čísle. Vespělé soubory budou tedy ve své činnosti sledo-

vány po celou sezónu poradními sbory. Nejlepší z nich se představí na dubnovém krajském festivalu, jehož vítěz se opět zúčastní chystané mezikrajské přehlídky — Divadelního Krnova 1959 v měsíci květnu.

Krajský poradní sbor v Ostravě vypracoval podrobné směrnice pro hodnocení vesnických souborů. Podobné směrnice byly vypracovány i jinými kraji. Věnujeme jim pozornost v příštím čísle, kde si všimneme rovněž krajských soutěží zbývajících krajů.

Už ze zveřejňovaných krajských soutěžních řádů je zřejmé, že nám v krajích poradní sbory neusnuly. A jak to vypadá s okresními poradními sbory? Zatím různě. Velmi pěkně například na okrese Praha-jih, kde nám o činnosti poradního sboru napsal jeho předseda Josef Štáva.

JAK PRACUJEME V NAŠEM PORADNÍM SBORU

Až do roku 1957 koordinovaly ochotnickou činnost v okrese Praha-jih okresní inspektorka pro kulturu a metodička při okresním domu osvěty, které také prováděly hodnocení soutěží. Po XXVII. Jiráskově Hronovu svolal kulturní odbor rady ONV aktiv ochotníků, který úspěšně vyvrcholil ustavením okresního poradního sboru pro divadlo. Byli do něho zvoleni osvědčení režiséři z různých míst okresu, kteří dostali za první úkol navštívit okolní obce, kde vesnické soubory buď ve své osamělosti živořily, nebo pro různé místní překážky nevyvíjely činnost vůbec. V pravidelných schůzkách pak tyto „patroni“ podávali zprávy o plnění svých úkolů. Měli jsme spolehlivé zprávy o souborech a podařilo se nám mnohé zaktivizovat. Někdy bylo třeba, aby do vesnice zajel soubor některého z členů poradního sboru a sehrál tam představení. Tento způsob propagace byl nejučinnější. A tak se nám podařilo, že se dnes hraje v okrese všude, kde je sál.

K zlepšení kvality repertoáru jsme uspořádali vedle celostátní soutěže ještě interní soutěž her sovětských a našich se současnou tematikou v rámci Měsíce čs.-sovětského přátelství. Dotovali jsme ji cenami pro nejlepší inscenaci, nejlepší režisérské i herecké výkony. V této soutěži bylo zapojeno 8 souborů se 16 představeními. Celostátní soutěže se pak zúčastnil již dvojnásobný počet souborů.

Z členů poradního sboru byla zvolena porota, která měla úkol nejchoulostivější a nejodpovědnější. Bylo nutno mít stále na zřeteli hlavní cíl: pomoci soutěžícím. A vesnické soubory, které si dosud nezvyklý přijímat kritiku, jsou velmi citlivé na každé slovo výtky. Zkušenost nás naučila volit při besedách se soubory takovou formu, abychom svými slovy neranili, ale povzbudili. Nebylo to vždy snadné. Posuzoval-li například jevištní mluvku známý ochotník — profesor češtiny, jevištní techniku známý režisér a dobrý herec, technickou stránku známý režisér-výtvarník, pak bylo vše v pořádku, ale běda, když chtěl poradit „obyčejný“ delegát ze sousedního vesnického souboru, kde přece — podle místního mínění — dělají vždy divadlo horší! — Také se nám neosvědčilo dělat po soutěži pořadí (žebříček). Ukázalo se, že rozdělení do kategorií A a B, určené a zdůvodněné soutěžním řádem, jest jako výsledek soutěže plně postačující.

O každém soutěžním představení vypracoval střídavě jeden člen komise písemný posudek pro OPS-D. Tyto posudky byly čteny ve schůzkách a staly se podkladem hodnocení na konci soutěže. — Výsledky soutěže jsme vyhlášovali na okresních aktivech, kde předvedly soubory kratší ukázky ze soutěžních představení. I tyto aktivity s ukázkami byly dobrými podněty pro rozvoj ochotnické činnosti v okrese.

Máme ještě na okrese samolibé režisérské jedince, kteří se dívají na činnost poradního sboru s nedůvěrou a na členy OPS jako na vetřelce do svého rajonu, ale těch ubývá. Ti, kteří chtějí růst, pomoc OPS-D sami vyhledávají.

Sledovali jsme již v minulém období představení mládežnická a dětská a měli jsme soubory k tomu, aby přiváděly na scénu nové mladé síly. Dobré výsledky v tomto směru jsme viděli v Modřanech, ve Zbraslavi, v Kosoři i jinde.

V některých obcích nám ještě nepracují dobře osvětové besedy, někde ani zájem MNV není úměrný záslužné činnosti ochotníků. Tam mají ochotnické soubory ztíženou práci a po-

třebují pomoci, na kterou sami nestačíme. Proto zveme na své aktivity zástupce lidosprávy, strany, popřípadě jiné veřejné pracovníky, kteří jsou tak o naší práci a našich starostech informováni.

Abychom byli v nejužším kontaktu s ODO, zvolili jsme okresní metodiku jednatelkou poradenského sboru. Schází se zúčastňuje i okresní inspektor pro kulturu. Schůze konáme v různých místech okresu, kam zveme i místní soubor. Máme zatím štěstí, že jsme zvolili do OPS-D iniciativní a zkušené soudruhy, kteří navštěvují pravidelně schůze, své úkoly plní svědomitě a nevymlouvají se na přetíženosť funkcemi a nedostatek času. Vždyť radost z úspěšné práce vždy byla a zůstane ochotníku jedinou odměnou.

NEZAPOMNĚLI JSTE?

Síť našich poradních sborů nemůže své velké úkoly splnit bez řádného plánování. Okresní poradní sbor v Uherském Hradišti je jedním z těch, které již v září vypracovaly řádný plán práce na sezónu 1958—59. Uveřejňujeme jej jako příklad.

Smyslem veškeré práce okresního poradního sboru pro divadlo bude všemi silami podporovat usnesení XI. sjezdu Komunistické strany Československa o dovršení socialismu v naší vlasti i na poli kultury a lidové tvořivosti. — V našem okrese to znamená, aby okresní poradní sbor věnoval všechno úsilí k vytvoření ochotnických souborů v těch obcích, kde se dosud divadlo nehrávalo; oživit ty soubory, jež ve své činnosti ustrnuly, a ve všech souborech zvyšovat ideově uměleckou úroveň. — Pro splnění tohoto záměru bude OPS věnovat pozornost těmto úkolům:

1. Členové OPS navštíví osobně ty soubory, u nichž se předpokládá, že by mohly svou práci zintenzívnět: Bílovice, Babice, Buchlovice, Částkov, St. Město, Velehrad, Zlechov, Kostelany n. Mor. Budou navštíveny i ty soubory, které se v minulých letech zúčastnily soutěží a bude s nimi pohovořeno o dramaturgii a účasti v soutěži letošní: Boršice, Břestek, Hluk, Jalubí, Javorovec, Kunovice, Mikovice, Místříce, Nedakonice, Polešovice, Sady, Spytihněv, Stříbrnice, Topolná, Traplice.
2. Bude opět navázán styk se Slováckým divadlem, které požádáme o spolupráci se soubory a s poradním sborem.
3. Začátkem října bude uspořádána beseda o nových formách soutěže spolu s dramaturgickým seminářem. (Pozn. red.: Bylo splněno.) Rovněž během sezóny budou uspořádány besedy o divadle.
4. I v příští sezóně bude vydáván cyklostylovaný zpravodaj Naším ochotníkům, jehož obsah bude ještě více zaměřen na práci jednotlivých souborů v okrese.
5. Získáme-li pro soutěž více souborů, uvažíme, zda není možno okres pro soutěž rozdělit na několik okrsků.
6. V průběhu sezóny budeme hledat možnosti k uspořádání

celookresního seznamovacího večera, aby se ochotníci ze všech okresů blíže přátelsky seznámili.

7. Po zkušenostech z minulých let bude nutno, aby byl včas zorganizován autobusový zájezd do Hronova. Budeme připomínat souborům, aby si pro tento účel spořili.

8. Soutěž vyvrcholí už po třetí okresní přehlídkou v Polešovicích u příležitosti květnových oslav. Vynasnažíme se, aby v jejím programu byla vedle nejlepších celovečerních představení i hra pro mládež a malé jevištní formy.

Plnění tohoto plánu bude sledováno na pravidelných měsíčních schůzkách poradního sboru, kde se bude průběžně sledovat soutěž. V případě potřeby budou svolávány mimořádné schůzky poradního sboru.

POMOCNÍK ZAPOMÍNANÝ

Veliká úloha při organizování našich soutěží připadá tisku — nejen našemu Ochotnickému divadlu, ale i tisku krajskému a v neposlední řadě cyklostylovaným zpravodajům, vydávaným v mnoha okresech, a metodickým listům, jež nepravidelně rozmnožují krajské i okresní domy osvěty. Máme před sebou dva takové doklady potřebnosti, užitečnosti i velmi dobré úrovně okresních tiskových pomocníků. Čilý poradní sbor pro divadlo na okrese uherskohradištském vydal 1. října první číslo již třetího ročníku zpravodaje, nazvaného Naším ochotníkům. Na šesti cyklostylovaných stránkách čísla najdete plán činnosti poradního sboru, zprávy o činnosti souborů před zahájením sezóny, upozornění na vyhlášku o povolování divadelních představení, přehled posledních významných událostí v ochotnickém divadelnictví, kritiku i pozvánku na besedu, na níž byla 12. října vyhlášena na okrese soutěž. Ano, takovýto zpravodaj může být na svém okrese opravdovým organizátorem a mobilizátorem, pohotovým rádcem i konstruktivním kritikem všeho ochotnického dění. Dosáhne svým perem pohotově až k poslednímu, nejvzdálenějšímu souboru na okrese — to ovšem nemůže nikdy dokázat naše Ochotnické divadlo a sotva kdy budou chtít a moci dokázat například krajské deníky. — Druhý materiál, který máme před sebou, je metodický list Chodského domu osvěty, nazvaný Za socialistické ochotnické divadlo. Je rozmnožen v rozsahu třinácti stránek velmi náročného obsahu. Vedle kritického přehledu repertoáru souborů za rok 1957 najdete zde i tak zajímavé statě, jako o divadelně kritických zásadách Julia Fučky, materiál dopisovatelky z NDR o inscenaci studentského souboru vysoké školy ekonomické hry H. Müllera „Mrva“ aj. Obě rozmnoženiny jsou novým dokladem veliké a potřebné iniciativy našich okresních pracovníků i na tomto úseku nesmírně významném a v praxi dosud mnohde opomíjeném. Pokládali bychom za správné a potřebné, kdyby Ústřední dům lidové tvořivosti vypsál dotovanou soutěž na nejlepší ochotnický zpravodaj, event. metodický list této sezóny. -en-

Oj, ty vínko
jiskřivé „ „ „ „

On si nějaký osvětář s úplným klidem řekne: „Zahrajte divadlo!“, ale jen to zkuste zahrát divadlo v Dolních Dunajovicích na Mikulovsku! Copak se tady dá hrát divadlo? Kdo by to dělal? Vždyť je tu jen nějakých dvacet stovek obyvatel, dvacet učitelů, placený osvětář, dobře prosperující JZD — a to je skoro všechno. A nehrálo se.

A přece se našli hrdinové, kteří navzdory těmto nemožným podmínkám protrhli hrobové mlčení Múzy Thálie

v Dunajovicích. Místní požárníci totiž potřebovali na novou stříkačku a tak si řekli: „Je třeba využít všech skrytých rezerv, tedy mimo jiné i ochotnického divadla.“ A stalo se. Než bys jednou Pálavské kopce oběhl, už se cvičilo, a to hned Jiráskova Lucerna. Než bys Pálavské kopce dvakrát oběhl, už se hrálo. Dopadlo to nad všechno očekávání, neboť vstupné nechťel zpátky skoro nikdo. Však také druhý den nosili účinkující hlavy pěkně vysoko, po hraní byl každý jako divý a než se dva týdny obrátili, jelo se s Lucernou posvítit zatemněncům do sousední Perné. A protože se jelo hrát (samozřejmě bez hlášení — načerno) před cizí publikum, vezlo se v demižoncích i litrovkách jiskřivé bílé vínko na kuráž.

Oj, ty vínko jiskřivé, perlo jižní Moravy, tys bylo zdatný pomocník i spolumojovník na kruté frontě divadelní! Tréma a bázeň daly toho večera kulturnímu domu valet.

Opona se rozhrnula a nastaly scény nepopsatelné. Ctěné publikum brzy poznalo, že za jedno vstupné uvidí divadla dvě, protože slavné herectvo bylo značně pod párou. Zprvu sice na jevišti řeč vázla, ale pak se do toho herci obuli a řečňovali jeden přes druhého. Postoj některých herců k divákům byl příkladný. Protože si myslili, že v té chvíli jejich výstup zanikl, zopakovali ho. Některý i šestkrát. Třetí dějství se dohrávalo hodně po půlnoci. To už byli v sále sami, ale nevdalo jim to, plnili kulturní poslání dál přímou vášnivě.

V Dunajovicích se potom dlouho, předlouho divadlo nehrálo. Až nyní se opět nacvičuje, ale to již v řádném divadelním kroužku při osvětové besedě. I dnes najdeme v tomto kroužku některé požárníky, ale dnes nehrají pro stříkačku, nýbrž pro poučení a zábavu svých spoluobčanů. Hrají pro slávu ochotnického divadla i pro svou vlastní radost a potěšení. M. E.

K PROBLEMATICE HERECKÝCH KÁDRŮ OCHOTNICKÉHO HNUTÍ

JAROSLAV NEZVAL

Čestným uznáním poroty XXVIII. Jiráskova Hronova byla vysokou ochotnickou počtou oceněna herecká práce mladičké Nadi Truhličkové ze Svitav a zkušeného Františka Tomana z Brna. První výkon stojí na počátku slibné herecké dráhy, druhý korunuje celoživotní úsilí o povědomou hereckou tvorbu na ochotnickém jevišti. Pro oba je společným jmenovatelem talent, láska k divadlu a krajní pracovní svědomitost, s nimiž přes rozdíly generace dosáhli stejně silného uměleckého účinku. Přitom cesta debutující talentované herečky k lidsky a umělecky zralému projevu zkušeného herce je základním ukazovatelem vzrávání těch nejdokonalejších hereckých kreací i v ochotnickém hnutí. V souvislosti s výkony těchto dvou oceněných herců zamysleme se nad několika otázkami široké problematiky hereckých kádřů na ochotnickém jevišti.

• Kdo může hrát na ochotnickém jevišti?

Divadlo se může hrát bez režiséra, bez výtvarníka, bez jakýchkoli technických spolupracovníků, ba někdy i bez autorova textu, ale nikdy se nemůže obejít bez herců. Vycházíme-li z informace, že za rok se u nás sehraje 16 000 ochotnických představení, pak je zřejmé, že k obsazení všech rolí v inscenacích je zapotřebí dvaceti až třicetitisícové armády herců. Bylo by pouze ideálním požadavkem, aby v našem národě byl tak velký počet talentovaných a zralých hereckých interpretů. Požadavek obsadit všechny role nutí proto často režiséry nebo vedoucí souborů, aby připoutali k ochotnické práci každého, kdo projeví zájem, byť byl někdy i bez schopností hrát dobře divadlo. Ba někdy se agitačními prostředky získávají i ti, kteří nemají ani tu chuť vystupovat, jen proto, aby se mohla hrát velká komedie. Výchozím bodem úvahy je tudíž otázka, zda každý člověk se může stát ochotnickým hercem. V zásadě se dá říci, že ano. V každém člověku, při zábranách jakéhokoliv druhu, je určitá dávka komediálnosti i touhy napodobit cizí osud. Využije-li se tohoto daného faktu a doveďte-li tvůrce představení metodicky odstranit zábrany, jako je nedostatek odvahy, strach, stud apod., dále pak přidělí-li úlohu vhodnou po typové stránce i úměrnou tvárným možnostem nezkušeného herce, pohybujícího se po prvé po jevištních prknech, tu i při minimálním zájmu interpreta jsou předpoklady, že vhodně zapadne do rámce představení a splní tak přidělený úkol. Ostatně tímto způsobem mají být vždycky pro práci v ochotnickém hnutí získáváni ti, kteří začínají. Na prvním úkolu úměrném jejich silám se dobře pozná, co v nich je, takže potom se odpovědněji dělají perspektivní závěry pro jejich další využití a růst. Rozliší se výrazné talenty, kterým se má rychle přidělit velký a závažný úkol, od průměrných pro méně náročné role, a tito zase od povtvých a potřebných pracovníků, u kterých zpočátku bude asi víc snahy než schopností, obvykle však hodně houževnatosti, která je po určitém čase, až se vyhrají, také přivede ke kvalitnějšímu výsledkům. Přitom ani v jednom případě nemá být zájemce o hereckou práci ponecháván stranou. Vždycky a v každé inscenaci se pro začátečníka najdou úkoly, které jej zaujmou a jejichž úspěšné splnění upevňuje vztah nováčka k divadelní práci, k ochotnickému souboru, k službě pro diváka. Ponechat začátečníka stranou, dát najevo, že z něho nikdy herec nebude, odsoudit jej do role překážejícího, nepodat pomocnou metodickou ruku a vůbec jakákoliv forma laxního poměru od starých členů souboru, to nelze nazvat pouze chybou, to neoslabuje toliko soubor v jeho přípravách k budoucnosti, to je urážka celého ochotnického hnutí, které chce a musí vítat ve svých řadách každého, kdo chce sloužit onomu výstřednímu cíli, které ochotnické hnutí dnes u nás má: Uvědomování lidu dokončit kulturní revoluci v naší zemi.

• Je žádoucí odborná výchova ochotnických herců, nebo je lepší ponechat je živelnému vývoji?

Leninovo „Učit se, učit se, učit se!“ neplatí nikde víc než právě v divadle. Říkává se: „Na provaz se odváží každý, i když to neumí!“ Nebylo by však správné odsuzovat ty, kteří přicházejí na jeviště s nejlepším vůlí naučit se hrát, osvojit si základy hereckého řemesla. Odsuzovat, ba dokonce i výsměchem vyhánět, je možné pouze taková individua, která se před divákem přicházejí ukazovat, předvádět, nebo drze produčovat pro získání levného obdivu, aniž by s sebou přinášela snahu rozvíjet v sobě umělecké schopnosti pro prospěch myšlenky, sloužící společnosti. Ostatní, u kterých je vážné úsilí dobře dělat divadlo, si nejen zaslouží, ale vedení souboru je jim povinno zajistit podmínky k odbornému růstu. Neboť jen tak jsou dány záruky, že se rozvine každý talent, jak pro svůj prospěch, tak i pro prospěch divadla. Živelnost, která dosud patří k praxi takřka ve všech souborech naší republiky, opřená o tak zvané „vyhrání“, přináší s sebou jisté kladné výsledky, nikdy však sama o sobě nedovolí, aby herec se stal spolehlivým interpretem ve všech úkolech, které mu divadlo svěří. I takový talent jako je Nada Truhličková, která si na jeviště přináší vedle vrozené působivé jevivosti a bohaté citovosti samostatnou výraznou hereckou techniku, potřebuje pro další svůj růst k pevné herecké osobnosti, aby nezrála pouze živelně rolemi, nýbrž aby jí bylo umožněno cílevědomým vedením rozvíjet všechny potřebné složky pro trvale úspěšnou hereckou práci. Nežli vzácností se dovědět, že v ochotnických souborech učí maskéři herce vytvářet divadelní masku. Vzácností už je, že hercům ochotnických souborů byl umožněn například kurs pohybové kultury. Mnoho státní péče je věnováno různým formám školení dramaturgů a režisérů, nedostatečná péče je však věnována jak po státní tak i po souborové lince technickému školení hereckých kádřů. Domnívám se, že pro další kvalitativní růst ochotnického divadla je naprosto nutné tuto otázku řešit. A to tak, aby každému ochotnickému herci bylo umožněno po několika sezón získávat základy hereckého řemesla. Zůstává jistě problémem náplň takového školení, které by v souborech mělo doplňovat normální a tolik času vyžadující inscenační práci. V tomto metodickém úsilí měli bychom těžit ze studnice moudrosti, kterou je dílo K. S. Stanislavského. Bylo jistě omylem zaměnit jeho

ZK Lustry z Kamenického Šenova uvedl báchoru Jak přišla basa do nebe. Na snímku B. Riedla Tuláček (Waldhauser)

pochtivé úsilí o teoretické postižení zákonů herecké tvorby za samospasitelnou metodu režijní a herecké práce. Je však stejným omylem domnívat se v reakci na kritiku přecenění metody K. S. Stanislavského, že jeho poznatky jsou něčím osobitě výlučným, co se nemusí stát součástí řemesla herecké práce. Stanislavskij se pokusil, a to s úspěchem, o postižení složitého tajemství herecké tvorby, o postižení pevných bodů či dokonce základů, ze kterých roste a rozvíjí se hercovo řemeslo. Tento prvotní záměr se mu zcela podařil. Pronikl natolik do podstaty herecké práce, že při cílevědomém, důsledném a houževnatém studiu může podle jeho zásad každý ochotnický herec získat tolik materiálu pro osobitou tvůrčí hereckou práci, že bude po získání určitých zkušeností patřit mezi nejlepší. Stanislavskij sám začínal jako ochotník. Teprve ve třiceti šesti letech přešel z pozice náročného ochotníka na pozice náročného profesionála. Dokázal, že není přesné hranice mezi divadelním uměním provozovaným amatérsky a profesionálně. Chce-li ochotnické herectví dosáhnout oněch vysokých met, které si ve svém programu určilo, pak se musí učit nejen z jeho příkladů, ale především z jeho metodického díla.

Přitom nebude jistě smyslem práce herce-ochotníka, aby se stal hercem-profesionálem.

- *Proč herecký talent zůstává věrný ochotnickému divadlu a nepřechází do divadla profesionálního?*

Profesionální divadlo vždycky bude mít nedostatek velkých herců. Bude proto vždy závidět ochotnickému divadlu každou výraznou hereckou osobnost. Pozorujeme-li „tuláka“ Františka Tomana v čapkovském představení brněnských ochotníků, položíme si jistě otázku, proč tak vyzrálý herecký představitel zůstal věrný prknům ochotnického jeviště a nezapsal se duší i tělem profesionálnímu divadlu. Bylo by jistě velmi zajímavé zkoumat příčiny a pohnutky, proč se tak nestalo. Vždyť přece František Toman se svým hereckým mistrovstvím, opřeným o důvěrnou znalost života a lidí, kterou čerpá na svém zdravotnickém pracovišti, po více než třicetiletých zkušenostech na jevišti, představuje dnes hereckou třídu, kterou v hodnotách profesionálního divadla odměňuje vláda titulem zasloužilého umělce. Velmi poučná v tomto směru by jistě byla jeho vlastní zpověď na stránkách tohoto listu. Obecně bývá příčinou vztah k původnímu zaměstnání, který se stal nutností či zvykem, že nepřipustí divadlo blíž k srdci ochotníka než jako oblíbeného koníčka. Za dřívějších dob, kdy stav komediantský měl slabší společenské mezitřídní zařazení, byl to často nedostatek odvahy překonat propast mezi slušnou společenskou existencí a společenskou okrajovostí příslušníka kočovného, začasto i stálého divadla. U ochotníků, kteří kvalitativně dožráli pro profesionální divadlo až v pozdějším věku, chybí často odvaha opustit zajeté koleje. Pro profesionální divadlo se snáze rozhodují mladí lidé, kteří si teprve volí svoje povolání. Ale i zde velký talent se často rozhoduje pro jinou životní cestu než je divadlo.

Je tomu i letos v případě Nadi Truhličkové, která přes svoje evidentní divadelní schopnosti dává přednost vztahu k medicíně před láskou k divadlu. Pro přechod od divadla ochotnického k divadlu profesionálnímu je rozhodující ona bezmezná a žádných překážek se nelekaající touha herce, která našeptává všem jeho smyslům, že jen v divadle najdou plné využití, že jen divadlo je pro ně život, kterým dýchají, myslí a cítí. Kdo touto vášní vzplane a hoří, jde pak přes všechny překážky ke svému cíli a jen takový také může splnit životní herecké poslání.

Kdo chce zapálit, musí sám hořet. Kdo touto až oslepující vášní nevzplane, zůstává, byť jeho talent byl sebevětší. Přitom to neznámá, že ten, kdo nepřejde, neboří. Nám přece dnes nejde o to, abychom za každou cenu chtěli mít z dobrých ochotnických herců herce, již celý život zasvětil divadlu. My naopak potřebujeme, aby každý schopný člověk, který může rozdávat obohacující myšlenky a sytící city, pracoval na kulturní revoluci v myslí našich občanů. Lhostejno, zda dělá na profesionální, či na amatérské bázi. Důležité však je, aby tak činil s vírou v budoucnost socialismu, která je tak silná, že zapálí každého, kdo se na jeho výkon dívá.

Těmito několika poznámkami k problematice hereckých kádrů ochotnického jeviště není zdaleka vyčerpán celý problém, nýbrž jen otevřen. Několik podnětů k dalším úvahám. Uvažujme i dál nahlas. Bohatou tradici zušlechtěné ochotnické herectví si to zaslouží.

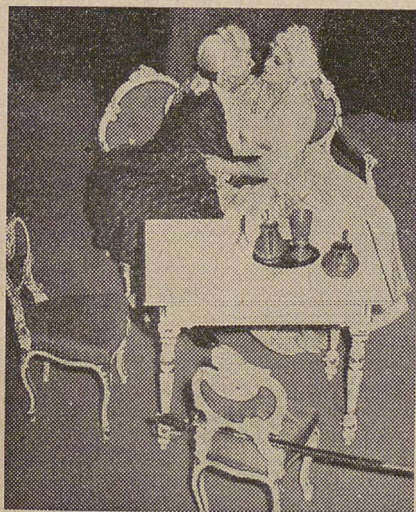
Alois Kašpar, nositel Řádu rudého praporu práce

Nositel řádu

Jedním z nejkrásnějších znaků ochotnické práce je, že pomáhá ze svých oddaných služebníků vytvářet dobré lidi, kteří nejenže hlásají vznešené myšlenky z jeviště, ale také je sami uskutečňují ve své denní práci, v celém svém životě. Novým důkazem tohoto tvrzení je zpráva, kterou nám zaslal člen Krajského poradního sboru J. Kůrka ze Souše:

V naší hornické obci oslavil zasloužilý ochotnický pracovník soudruh Alois Kašpar při V. divadelním festivalu dvojí jubileum. V československé premiéře hry Karla Stanislava Návštěva nepřichází vytvořil hlavní roli dědečka Stuchlíka a dovršil tak 50 let své divadelní činnosti na ochotnickém divadle. Při Dnu horníků oslavil pak 50 let práce v hornictví, za kterou byl vyznamenán Řádem rudého praporu práce. Půlstoleté pracovní činnosti se dožil v plné svěžesti a jsmě přesvědčení, že ještě dlouho bude pomáhat budování socialismu v naší vlasti.

Divadlo začal hrát jako malý chlapec a za 50 let vytvořil nepřehlednou řadu rolí, postavil a namaloval stovky scén. I opona, kterou namaloval, dlouho sloužila soušskému divadlu, a půjdete-li na důl Vrbenský, uvidíte v chodbě jeho obraz dolu. Svého dědečka si o jubileu zahrál dobře a přesto, že Stanislavova hra potřebuje ještě mnohé, byla obecnstvem, které zaplnilo divadlo do posledního místečka, dobře přijata. Blahopřejeme A. Kašpárovi k oběma jeho jubileím co nej-srdečněji.

ZK Závodů Jana Švermy Brno uvedl Tetauerovu hru Don Manuel a Marie Luisa. Snímek M. Král

Vodítko pro dramaturgickou činnost poradních sborů

Divadelní a slovesné oddělení Ústředního domu lidové tvořivosti ve spolupráci s předsednictvem Ústředního poradního sboru pro divadlo vypracovalo podklad pro dramaturgickou práci souborů a dramaturgickou práci poradních sborů všech typů v této divadelní sezóně. Podklad projednalo IV. plenární zasedání Ústředního poradního sboru pro divadlo 27. 9. t. r. a obohatilo jej o některá další hlediska a konkrétní náměty. Úkolem sítě poradních sborů a ostatních pracovníků na úseku ochotnického divadla bylo již během října seznámit s projednanou dramaturgickou linií všechny divadelní soubory a pomoci jim při výběru her. Otiskujeme zde podstatnou část zmíněného podkladu.

Aby se soubory mohly snáze orientovat při dramaturgické skladbě repertoáru, jsou divadelní hry, které dáváme v úvahu pro novou divadelní sezónu, rozděleny do pěti skupin.

Repertoárové skupiny připomenou souborům dramaturgické oblasti, které mají pro naši kulturní politiku i pro další rozvoj ochotnického divadla rozhodující význam. To však neznamená, že chceme ochotnickou dramaturgii omezit jen na pět repertoárových oblastí. Toto rozdělení ani nepředstavuje klíč, podle kterého by byl sestavován program XXIX. Jiráskova Hronova. Výčet her, které v jednotlivých skupinách uvádíme, má být pouze vodítkem pro vlastní dramaturgickou práci souborů.

První repertoárová skupina je věnována hrám pro mládež. Tuto skupinu uvádíme na prvním místě proto, že většina souborů se zúčastní ústředně vyhlášené soutěže pro dětské občanstvo a mládež a že v divadle pro mládež spatřujeme jeden z hlavních a osobitých úkolů ochotnického divadelnictví.

Jako vodítko v této první repertoárové skupině uvádíme Stehlíkovy dramaturgické Furmanovovy Čapajeva a Makarenkovy Vlajek na věžích, dále německou hru C. Corrintha Trojané. Tyto hry uvádíme pro jejich nesporné ideové kvality i pro jejich aktuálnost a poutavé zpracování. Tyto příklady však mají být pobídkou, ne brzdou ve hledání ještě účinnějších a třeba méně známých her. Je zde například zajímavá dramaturgická díla M. Twaina Dobrodružství Toma Sawyera.

Druhá skupina repertoáru připomíná dluh současného ochotnického divadelnictví tradici uměleckého dělnického agitpropu. Letošní Jiráskův Hronov s vítězstvím souboru DO Rumburk dokázal, že aktuální tvorba se značným agitačním dosahem má své

místo i na ústřední přehlídce, tím spíše pak v denní práci souborů. V dramaturgické práci na tomto úseku bude hrát největší roli vlastní tvorba souborů. Hotových textů pro politické aktuální divadlo není mnoho. Je však dost dílčích textů, povídek, črt, písní, epigramů atd., z nichž mohou soubory pro své programy čerpat.

Vítáme, jestliže některý soubor nastuduje V+W Rub a líc a pomůže tak nejen připomenout bojovou etapu Osvobozeného divadla, ale i podnítl soubory k následování. Tato hra má zvláštní místo i proto, že hry se zpěvy jsou stále úzkým profilem naší dramaturgie a tím se nepřímo uvolňuje cesta i nekvalitní operetní produkci. Připomínáme i pásmo H. Müllera-Stahla Deset dnů, které otrásl světem, které čerpá z historie Velkého října.

Třetí skupina je věnována soudobé hře českých a slovenských autorů a naší dramatické tvorbě z let 1945–58. Jako vodítko pro dramaturgy souborů je zde uvedena Jarišova Přísaha, která se tématicky přímo pojí k 20. výročí Mnichova. Z tvorby čerpající přímo z našich dnů uvádíme jako příklad hru Fr. Pavlíčka Chtěl bych se vrátit i Černou vlajku a Karvašovy Diplomaty. Mnoho her napsaných v uplynulých deseti letech čeká dosud na umělecky silnou ochotnickou inscenaci.

Sovětské hry a hry autorů z lidové demokratických států tvoří náplň čtvrté repertoárové skupiny. Vedle širokého výběru starší sovětské dramatiky je zde například nová hra V. Rozova Když hledáme radost, zajímavým divadelním textem bude i další Rozova hra, která je známa ve filmovém zpracování pod názvem Jeřábí táhnou. Ke hrám rumunských, polských, maďarských, německých a bulharských autorů přibudou v průběhu roku další, které se překládají.

V páté skupině je pamatováno na

českou a slovenskou klasiku. Z Jiráskových her se poměrně málo hraje Kolébka, vedle často uváděného Ženského zákona J. G. Tajovského se již méně hraje Statky-zmatky. Sté výročí úmrtí V. K. Klicpery (+1859) je vhodnou příležitostí k svěžímu uvedení nejlepších i méně známých Klicperových her.

Uvedené hry nikterak nepředstavují seznam her vybraných pro letošní soutěž a pro XXIX. Jiráskův Hronov. Znovu připomínáme, že tu jde o vodítko pro dramaturgickou práci, o návod k vlastnímu uvažování souborů. Jednotlivé hry jsou v repertoárových skupinách uvedeny především pro větší názornost, aby bylo zřejmé, že nám jde o hry s nejvýraznějším ideovým nábojem.

Očekáváme, že ještě v průběhu soutěže se objeví řada novinek původních i přeložených, které obohatí a zkvalitní dramaturgické plány souborů. Uvítáme, jestliže nejvyšší skupině souborů rozšíří ochotnický repertoár příkladnými inscenacemi velkých dramat české klasiky. Připomínáme zde Jiráskova Gera, Tylova Jana Husa a Kravě křtiny, Mahenova Jánošíka, Jezero Ukereve Vlad. Vančury. Stejným, ba ještě větším dluhem nejvyšší skupině souborů jsou důstojné inscenace velkých děl sovětské klasiky, jako například Višněvského Optimistické tragédie, Kornejčukovy Zkázky eskadry, Treněvovy Ljubov Jarové a dalších.

V divadelních soutěžích a na přehlídkách se objeví i hry světové klasiky. Není jistě třeba na tuto dramaturgickou oblast zvláštním způsobem upozorňovat. Proto také nezahrnujeme světovou klasiku do uvedených repertoárových skupin. Neznamená to však, že by velkým přínosem nemohly být průbojné a vynalézavé inscenace takových her, jakými jsou například Schillerovy Úklady a láska, Ibsenův Spolek mladých či Beaumarchaisova Figarova svatba.

Při rozpracování dramaturgické koncepce nových divadelních soutěží a Jiráskova Hronova a při všech nejasnostech a problémech se budeme vždy vracet ke spolehlivému vodítku: k usnesení ÚV KSČ o dalším rozvoji a prohloubení ideové účinnosti osvětové práce a k referátům a diskusním příspěvkům XI. sjezdu KSČ.

TEČKA ZA HRONOVEM. 7. října se sešli v budově Ústřední rady odborů v Praze zástupci většiny souborů — účastníků XXVIII. Jiráskova Hronova na hodnotící schůzce. Tyto pohronovské schůzky mají již svou tradici a jejich úkolem je získávat zkušenosti pro zlepšení organizace Hronovů příštích. S radostí zaznamenáváme, že tenorem jednání nebyly ani stesky na nespravedlivé umístění, ani obžaloby a nadávání na porotu, nýbrž velmi odpovědné úvahy, jak dál s našimi Hronovy, jak zlepšit úroveň diskusí, zábav, jak lépe využívat patronátů, jak pomoci rozvoji ochotnické činnosti mládeže, zlepšit vzájemný vztah slovenských a českých ochotníků a hlavně — jak zorganizovat XXIX. Jiráskův Hronov, aby byl opravdovou školou — universitou nejvyšších ochotníků. Uvítali jsme návrh oddělení výchovné a kulturní práce ÚRO, jež ve spolupráci s poradními sbory hodlá na příští Hronov vyslat větší počet ochotníků, hradit jim celý pobyt včetně náhrady za úslužby a poskytnout v serií přednášek vynikajících divadelníků nejvýběrovější školení. Frekventanti tohoto kursu mají být s pomocí poradních sborů vybráni co nejdříve a již před Hronovem sami studovat určenou odbornou literaturu, aby hronovské přednášky mohly být vlastně vyvrcholením delší domácí přípravy účastníků. Podaří-li se myšlenku uskutečnit, mohlo by právě na příštím Hronově vyvrcholit mnohaleté úsilí vytvořit z Jiráskových Hronovů kvalitní ochotnické školy. Celá myšlenka je pak dalším důkazem plodnosti spolupráce naší nejmohutnější masové organizace s Ústředním poradním sborem pro ochotnické divadlo.

- en

Pražský divadelní zázpisník

První měsíc nové sezóny nepřinesl mnoho nového. Realistické divadlo se vrátilo k Drdovým „Hrátkám s čertem“, libeňské Divadlo S. K. Neumanna uvedlo hru bratří Čapků „Ze života hmyzu“ a Ústřední divadlo čs. armády drama Ketti Fringsové „K domovu se dívej, anděle“, napsané na motivy stejnojmenného románu Thomase Wolfa.

Za pozornost a zastavení stojí z této trojice premiér především poslední. — Základem dramatu „K domovu se dívej, anděle“, které napsala Američanka Ketti Fringsová a které mělo v Ústředním divadle čs. armády svou evropskou premiéru, byl rozsáhlý román amerického prozaika Thomase Wolfa. Wolfe, generální druh Theodora Dreisera, příslušník generace, která pro Ameriku znovu objevila Whitmanovy zpěvy volnosti a která se dovedla tak kriticky podívat na industrialiso-

vaný svět kolem sebe, jako dramatik brzy resignoval. Zato jeho rozsáhlé prozaické dílo široce zachytilo tvář americké společnosti dvacátých let.

Román „K domovu se dívej, anděle“ je jednou z prvních částí rozlehlé epické ságy, již se předčasně zesnulý romanopisec vyrovnal se skutečností, kterou zažil a kterou viděl kolem sebe. Na pozadí amerického maloměsta tu vyličil osudy jedné rodiny, v níž všechny a všechno ovládá drsná matka, zatvrdlá ve shonu za majetkem, v níž otec degeneroval z člověka s uměleckými záměry v bezmocného, tragického opilce, a jejíž všichni příslušníci jsou zaživa pohřbeni v dusném rodinném ovzduší, kde odříkání, dřina a chytrácké kupčení nahrazuje radost ze života. Rozklad typické středostavovské rodiny je tématem, které se v západní literatuře těchto let často vrací. V případě Wolfově vyrostlo dokonce z vlastních zážitků. A snad právě to způsobilo, že postavy Wolfova románu jsou tak krevnatě lidské, že jeho pohled je tak hluboký a do detailu věrný.

Fringsová ve svém dramatu velmi dobře zachytila hlavní dějové motivy i myšlenky Wolfova díla. I tady se vzpírají mladí lidé ve jménu štěstí proti kupecké morálce své matky, proti lidem, jejichž představa štěstí se měří plnou kapsou, vlastnictvím, podařeným obchodem. Ale Wolfe i Fringsová ukazují líc i rub svých postav. Vzniklo tak hutné psychologické drama, které nemohlo zůstat bez ohlasu. A jde skutečně o drama, nikoliv o mechanickou dramaturgii, neboť málokterému autorovi se podaří tak výstižně vybírat a koncentrovat osudy hlavních postav i četných episod do několika výrazných, časově i logicky soustředěných scén. Proto je pochopitelný velký úspěch této hry na Broadwayi, kde obstála vedle komerčních a líbivějších děl jako jedna z nejlepších novinek loňské sezóny. Současné americké drama se pak díky dramaturgii ÚDČA ukázalo i nám po jedné ze svých nejlepších stránek.

Provedení hry v Ústředním divadle čs. armády nedosáhlo všude hloubky textu, přesto však je výrazným úspěchem souboru. Režisér J. Strejček využil všech dostupných technických i hereckých prostředků k vyvolání nervosní atmosféry příběhu. Zvláště cenné však je, že od těchto vnějších prostředků (zatmívání, bodové nasvěcování, využívání otáčivé scény, rytmus scén) došel k hlubšímu psychologickému výrazu. Zvláště konflikt Evžena s Elizou zde vystoupil plasticky do popředí. Je pravda, že při premiéře byly některé scény rozvleklé. Podařilo se tu však vytvořit představení hluboce lidské, pravdivé, a to si na vinohradském provedení po řadě slabších inscenací ceníme nejvíce. Z hereckých výkonů zaujalo především podání Elizy (Nina Popelíková), mužsky tvrdé, úsečné ženy, jejíž cit zatlačila do pozadí touha po penězích. Právě tak však Popelíková ukázala i její skrytou bolest, odhalenou jenom ve slabých chvílích. Valův Evžen postrádal v závěru onen básnický vzlet, s nímž Wolfův hrdina odchází do světa. Ostatní herci, i když neobsáhli plně širokou stupnici postav, dali jim správný základní tón.

Libeňské Divadlo St. K. Neumanna uvedlo féerii bratří Čapků „Ze života hmyzu“ jako první a do značné míry slavnostní představení své jubilejní sezóny. Zdá se, že rozpaky nad touto hrou již z valné části pominuly a leckterí kritikové odvolávají své někdejší ukvapené soudy, protože se znovu ukázalo, že citlivým režijním způsobem lze tuto hru interpretovat bez onoho Čapkům stále vy-

čítaného pesimismu. Také v Libni se hraje původní závěr s Tulákovou smrtí a ani pro libeňský soubor není obtížné najít pod hořkými výčitkami obou autorů světa jejich lásku k životu. Čapkové zde zachytili a v obludném pokrivení (je však vždy tak obludné, není — v porovnání s nejsoučasnější současností — docela střizlivé?) zobrazili několik výrazných zjevů lidské společnosti. Mýlil by se, kdo by jejich podobnost považoval za obraz úzce vymezených let. Dravost Mravenců a Lumků, sexuální rozkošnictví Motýlů, cvrčkovsky malá představa o štěstí, chrobáčí chamtivost a slimáčí sobectví má stále svoje obdoby i v dnešním světě a proto má Čapkova hra stále co říci. Byl vykořeněn parazitismus, prodloužil se díky technické civilizaci lidský věk? To jsou stále aktuální otázky stejně jako ve dvacátých letech. A konečně Tulák, boj se světem, jehož zlo Tulák stále hlouběji poznává, není to optimistický rys, třebaže Tulák podléhá?

To všechno do své inscenace v Libni vtělil režisér Aleš Podhorský. Neodhadl ve všem přesnou mez mezi aktualností a aktualisací a tak se stalo, že uvádí představení rock'n'rollovým tancem ofrakovaných tanečníků se zářivými neony v pozadí a připsanými verši o „čisté“ bombě. Takovou aktualisaci Čapkové nepotřebují a v dalším průběhu děje se naštěstí vyskytuje už jenom v detailech. Hraje se s původním závěrem, ale zde režie nedokázala dovést svou optimistickou koncepci důsledně až do konce. Obrazy hmyzího života mezi tím mají nestejnou úroveň; zvláště v hereckém provedení se ukázaly velké protiklady. Pro libeňský soubor měla tato inscenace význam už proto, že si mohl na tak závažném úkolu vyzkoušet svoje schopnosti.

Hlavní důvod uvedení „Hrátek s čertem“ v Realistickém divadle vidíme v touze doplnit repertoár hodnotnou komedií a vyhovět tak volání obecnosti. Vyhovět obecnosti je věc ošemetná a umělecky obvykle problematická. To však není případ „Hrátek s čertem“. „Hrátky s čertem“ úspěšně navazují na tradice naší lidové tvorby, dívají se však na svět dnešními očima a tak usnadňují styk mezi světem klasických pohádek a světem technického pokroku dneška.

V Realistickém divadle se vrátili k první verzi. (Mluví-li se kdysi o přepracování a zrevolucionisování „Hrátek“, budiž nám dovoleno aspoň dodatečně podotknout, že toto přepracování se hry podstatně nedotklo. Obraz u vládců pekel, zahrocený v nové verzi výrazněji proti válečné psychosé a jejím strůjcům, má svůj osobitý satirický hrot už v prvním znění a nadto se nám tento původní text zdá o několik zdařilých vtipů bohatší.) Ani v představení není pak žádná zjevná snaha o aktualisaci. Hraje se docela jednoduše, prostě, pohádkově, líbezně. Ale už v té prostotě se ukazují čertovo kopýtko. Drdovy postavy potřebují víc než drobnokresebné figurkaření a několik drobných vtipů. Martina Kabáta tu zahrál s mladistvým elánem Vl. Stach, Káču J. Dítětová, ale celkově zůstalo Vedralovo představení u jakési chtěné, mechanické prostoty. Tak se tu znovu ukázalo, že prostota a lidovost je vlastně věc náramně složitá a že — aby nepůsobila dojmem primitivnosti — musí být promyšlena a umělecky přetvořena — jistě o něco víc než se stalo při tomto představení.

PAVEL GRYM

MEZI BENGÁLSKÝMI OCHOTNÍKY

Těžko byste v největším indickém velkoměstě, v pětimilionové metropoli Bengálska Kalkatě hledali něco, co by připomínalo naše divadelní plakáty. Jen v novinách se mezi záplavou názvů amerických a indických filmů tu a tam objeví skromné oznámení, že ta či ona ze čtyř stálých scén Kalkaty uvádí novou hru. Ano, jen čtyři profesionální divadla má toto obrovské velkoměsto, jež počtem obyvatelstva pětinasobně předčí Prahu. A jsou to spíš divadélka než divadla, zastrčená ve spleti uliček severní Kalkaty, s hledištěm jako dlaň a jevištěm bez valného technického vybavení. Žádné z nich neodehraje víc než čtyři představení za týden, žádné z nich neuvede víc než tři premiéry za sezónu. Třeba dodat, že ostatní indická velkoměsta — Bombaj, Dillí a Madrás — jsou na tom s divadly spíše hůř než lépe.

Jak je to možné? Je snad divadlo pro Indii cizím elementem? To jistě ne, vždyť dramatická tradice přesahuje v této zemi dvě tisíciletí a mezi jejími představiteli byli i básníci jako Kálidása, jehož díla patří k vrcholům světové literární tvorby. Nebo snad vymřel v Indii zájem o divadlo? To také nelze tvrdit; například na vesnici jsou lidová divadelní představení, tzv. džátry, nejoblíbenější atrakcí výročních trhů — a je to také pochopitelné v zemi, v níž je dosud více než čtyřem pětina obyvatelstva pro negramotnost odepřen jakýkoli literární požitek.

Vysvětlení se dá shrnout velice stručně: film a nedostatek peněz. Kalkata je doslova zaplavena biografi, před nimiž už dlouho před otevřením pokladny dřepí na bobku ve frontě řada zájemců o ty nejlevnější lístky po dvou ánech (našich asi 20 haléřů). To je ovšem cena, které divadlo, jež má příliš mnoho výdajů, nemůže konkurovat. Kromě toho dávají zámožní Kalkatané z angloindických vrstev přednost americkým filmům před bengálskými dramaty. A tak divadla jen živoří; neboť jsou to vesměs soukro-

Dr. DUŠAN ZBAVITEL

mé scény, nepodporované státem. Teprve v roce 1961, u příležitosti stých narozenin básníka Rabíndranátha Thákura, mají být ve čtyřech největších městech Indie zřízena první státní divadla.

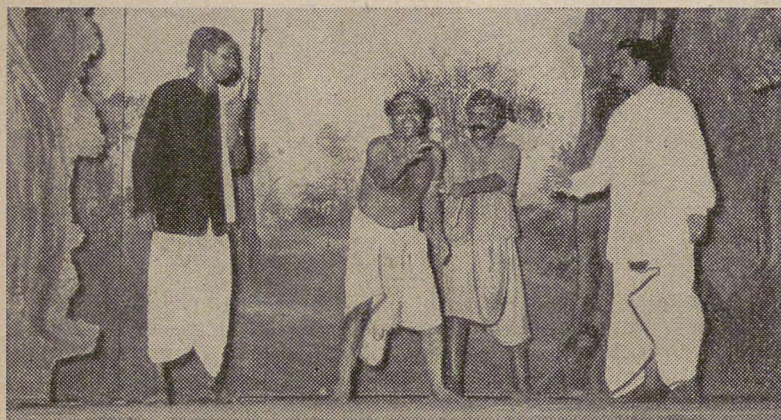
A přece nejsou Kalkatané tak docela bez divadelních představení. Občas se objeví na nárožích uliček, obývaných převážně příslušníky chudších vrstev města, velké plakáty, často psané jen rukou. Podobné plakáty najdeme i na chodbách škol. To některá z opravdu četných ochotnických skupin oznamuje své představení.

Mezi návštěvníky, kteří se každé ráno objevovali v mém kalkatském bytě, aby si se mnou pohovořili bengálsky o věcech, které zajímají je i mne, se nedlouho před mým návratem do Československa vyskytla také tříčlená delegace. Představili se jako členové ochotnického souboru Mitálí samiti (Sdružení přátelství) — dramaturg Ášíškumár Bhattáčárja, režisér Adžit Bandjopádžáj a hudebník Šankar Čattopádžáj. Četli prý v bengálských novinách o mém zájmu o bengálskou kulturu, a tak mě přišli pozvat na představení klasické hry „Níl darpan“ („Modré zrcadlo“) Dínabandhua Mitry, kterou jejich skupina po roční přestávce znovu nastudovala. Chtěl jsem jejich pozvání s radostí přijmout — toto slavné drama z druhé poloviny 19. století jsem znal jen z četby — ale ukázalo se, že představení se koná až několik dní po mém odletu z Indie. Po chvilce rozpaků a oboustranné lítosti přišli bengálští přátelé na znamenité řešení; uspořádají prý pro mne zvláštní generálku a přitom si alespoň budou moci se mnou pohovořit o divadle v Československu, o našich moderních dramatech a o práci našich ochotníků. Ne-

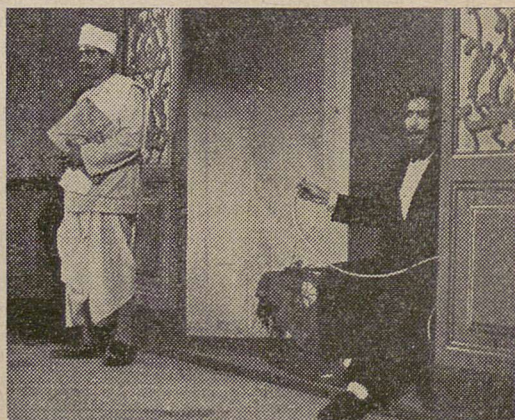
musím jistě dodávat, že jsem byl s tímto řešením na výsost spokojen.

V určený den po osmé hodině večer se „delegace“ objevila znovu, tentokrát s taxíkem, který nás zavezl do jedné z uliček čtvrti, jež zpravidla evropské návštěvníky nevtáhá. V nevelké přízemní místnosti jakéhosi soukromého domu se už tísnilo asi čtyřicet lidí — členové souboru, jejich nejvěrnější ctitelé a pár zvědavců z okolí. Přirozeně bylo nejdříve na programu vítání — dostal jsem květinové věnce kolem krku, kytky do ruky a navíc milou vzpomínku na tento večer, album s fotografiemi scén z prvního uvedení této hry souborem. President spolku, staříček dr. Manmathnáth Mitra, mě seznámil s téměř třicetiletou historií tohoto sdružení a potom následovala živá беседа, v níž dotazy jen přšely: Kolik divadel má Praha? O čem píší naši dramatikové? Jsou u nás také ochotníci? atd., atd. Zaujalo je vyprávění o našem Hronovu, o divadlech pro mládež, o studiích našich divadelníků — patně proto, že to všechno jsou věci, na které v Indii ještě ani nezačali pomýšlet. Nakonec přišlo nezbytné fotografování, zápis do pamětní knihy spolku — a vlastní představení.

Řekněme si alespoň několik slov o hře, kterou uvedli, a její pohnuté historii. Byla napsána téměř před sto lety — v roce 1860 — a její námět nemohl být v oné době opravdu aktuálnější. V Bengálsku tehdy nutili britští podnikatelé za vydatné pomoci úřadů a policie rolníky všemi prostředky k pěstování „modrého zlata“ indiga, jež přinášelo bílým pánům pohádkové zisky, ale vlastním pěstitelům jen útrapy a hlad. Neboť indigové plantáže vysávaly půdu, jež potom nechtěla rodit rýži, a přiváděly chudé nájemce velkostatkářských polí na mizinu. Kdykoli se některý z nich odvážil pěstovat na své půdě některou jinou plodinu než indigo, byl okamžitě přinucen svůj „přestupek“ odčinit. Rolníci

Bezzemci si přicházejí stěžovat na britského plantážníka

Britský plantážník a jeho náhončí

se bránili, jak se dalo — ale britským sáhíbům nebyl žádný prostředek ke zlomení rolnického odporu dost špatný. Hra předvádí všechny tyto metody od podplácení a žalářování až po mučení a vraždy vskutku realisticky.

Bengálská hra by byla patrně unikla pozornosti britských cenzorů. Avšak lidumilný anglický misionář James Long ji vydal v anglickém překladu, aby ukázal i svým krajanům, co tropí britští plantážníci v Indii. Long byl ovšem obžalován podnikateli a odsouzen k žaláři a vysoké peněžní pokutě, ale hra dosáhla svého cíle — vzbudila v Evropě tak velké pohoršení, že se věci musil zabývat britský parlament a že mu nezbylo než zrušit výsady indigových plantážníků v Indii. Syntetická výroba umělých barviv pak zasadila indigovým plantážním poslední ránu, takže tato nenáviděná plodina brzy zmizela z indických polí. Stojí za zmínku, že Mitrova hra tak přispěla k prvnímu významnějšímu vítězství, kterého dosáhlo indické národní hnutí na Angličanech. Není proto divu, že to bylo právě toto drama, jež bylo vybráno pro zahajovací představení v prvním bengálském stálém divadle v Kalkatě v roce 1872.

Ale vraťme se již na naši improvizovanou „scénu“, na níž bául, potulný žebrař zpěvák, zpívá za doprovodu flétny úvodní píseň o utrpení pěstitelů indiga. Teskná melodie, složená na způsob lidových písní, se nese otevřenými okny na ulici a láká zvědavce, kteří se shlukují na chodníku i na chodbě; dveře jsou ovšem také dokořán — vždyť je i teď po deváté hodině večerní přes 30°C — a diváci poslouchají, vyměňují si polohlasné poznámky o výkonech jednotlivých herců a žvýkají betel, kouří nebo popíjejí čaj. Ticho tu zrovna není, ale herci jsou na to zvyklí, nevadí jim hluk, a režisérův zvukový hlas, zvoucí na „scénu“ další postavy hry, překřičí všechny ostatní. Napověda nemá mnoho práce, text umějí všichni bezvadně.

Kdybych měl najít jediné slovo, které by vystihlo celé toto prostředí co nejvěrněji, řekl bych: nadšení. Mezi herci jsou i starší muži, ženské role jsou většinou obsazeny mladšími dívkami, ale všechny spojuje snaha po-

dat každou, i tu nejmenší úlohu co nejrealističtěji. Někteří z nich nemají ovšem velkých zkušeností, ale snaží se nahradit tento nedostatek velmi správným způsobem; tak například interpretka služby Ādurí se mi v přestávce přiznala, že už dlouhou dobu pozorně sleduje jejich vlastní služku, která typem odpovídá postavě hry, a pokouší se napodobit její gesta, mimiku i spád řeči. A je třeba přiznat, že svou roli hraje znamenitě.

Toto svérázné „zvláštní představení“ má rychlý spád a už je tu závěrečná scéna, inspirovaná zřejmě shakespearovskými tragediemi, silná a pro herce neobyčejně náročná. Není divu, že kalkatští ochotníci v ní poněkud „přehrávají“; ale závěr je přesto tak podmanivý, že i hluční diváci tichnou, a když spadne imaginární opona, rozlehne se místností uznaná bouře hlasů — nikoli potlesk, který je Indům cizí.

Tím ovšem večer neskončil. Následovala diskuse, v níž chtěli slyšet, jak se mi jejich představení líbilo, a v níž jsem se zase já chtěl na oplátku dozvědět, jak a kde si zajistí divadelní budovu i další technické podrobnosti. Nemají to věru lehké; divadlo si musí pronajmout od některého soukromého majitele na den, kdy profesionální soubor nehraje, a stojí to velké peníze. Od diváků je očekávat nemohou, protože ceny vstupenek musí stanovit o hodně nižší než za jaké hrají profesionálové. A tak nezbyvá než na každé představení napřed uspořádat sbírku po mecenáších, kterých není příliš mnoho, i doplácet z vlastní kapsy. Ale hrát se bude a všechny tyto potíže nemohou zmenšit jejich zápal ani radost ze hry.

Za svého pobytu v Bengálsku jsem viděl i představení studentského ochotnického spolku, a to v Šántiniketanu, někdejší sídle slavného Rábíndranátha Thákura, jehož hry tu každoročně uvádějí posluchači univerzity Višvabháratí; hraje se pod širým nebem před universitní knihovnou, jež již prostorná veranda se po setmění promění v jeviště; diváci sedí na obrovském koberci, rozprostřeném na

Představitel hlavní role rolníka

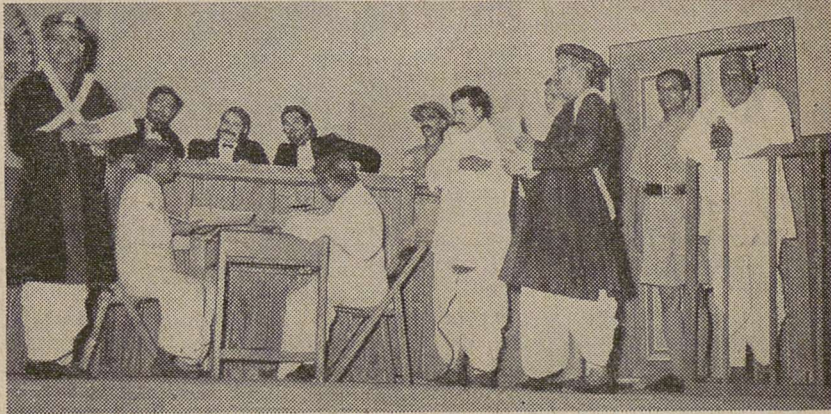
trávníku, a vstupné se ovšem nevybírá.

Viděl jsem také vesnické džátry při výročních trzích, představení, jež trvají téměř celou noc a odbývají se na udusané zemi uprostřed kruhu sedících a stojících diváků, kteří volně přicházejí a zase odcházejí; nikdo nemusí vysvětlovat opozdílům děj scén, které neviděli, protože hry jsou skládány na staré motivy z mytologie, které každý dobře zná. Herci jsou prostí venkované, převážnou většinou negramotní, ale vynikající dobrou pamětí, jež je tradiční předností Indů a jež jim umožňuje naučit se roli pouhým poslechem za poměrně krátkou dobu. Maskování je primitivní a přehnané, osvětlení obstarávají často jen petrolejové lampy, mluva herců, kteří se někdy snaží marně o spisovnou výslovnost, působí až komicky — ale celkový dojem a prostředí je podmanivé.

O práci všech těchto nadšenců se mnoho nepíše v novinách a časopisech, tím víc se však o ní hovoří mezi těmi, jimž je určena — mezi diváky, kteří by bez nich většinou ani nevěděli, co divadlo vlastně je.

Služka Ādurí a starý rolník

Soudní dvůr

ANKETA

NA NAŠE OTÁZKY:

1. V čem vidíte rozdíl mezi profesionálním a ochotnickým divadelnictvím?
2. Má mít ochotnické divadlo jiný repertoár než profesionální — a jaký například?
3. V době rozvoje profesionálního di-

vadla, filmu, televise a rozhlasu má ještě ochotnické divadlo své poslání?

4. Co oceňujete na ochotnickém hnutí a co byste rád(a) změnil(a) nebo odstranil(a)?

odpověděli tito profesionální divadelní umělci:

Otylie Beníšková, národní umělkyně

OTYLIE BENÍŠKOVÁ,

národní umělkyně, divadlo D 34, Praha

Cestovala jsem téměř od svého dvacátého roku s kočující společností svého otce, V. K. Jelínka, a vím z vlastní zkušenosti, že tam, kde existoval ochotnický spolek, bylo mnohdy společností snazší zakotvit než na místech, kde o divadle věděli lidé velmi málo. Ochotnictvo bývalo jakýmsi předvojem, razilo cestu divadelnímu společenství a mnohdy i úspěšně pomáhalo při vypravění velkých tragedií. Často se také objevil mezi ochotníky talent, který znamenal pro divadlo velký přínos. Nespočetná řada herců vyšla z ochotnických řad a byli velkou ozdobou i oficiálních divadel. Proto v žádném případě se nemá a nesmí jejich činnost přehlížet — zejména dnes, kdy tolik propagujeme lidovou tvořivost jako spolupracovníci a šifitelku kultury. Je ovšem nezbytně třeba, aby každý, kdo chce s ochotníky pracovat, přinášel kromě nadšení a lásky k divadlu poctivost, píli a svědomitost při studiu a nebral to jenom jako své vyrazení, pobavení a příležitost k známostem. Hrávala jsem často pohostinsky v ochotnických kruzích a vím, jak stoupá jejich úroveň. Věnují svůj volný čas zkouškám, aby při nejmenším ovládali své role zpaměti a dali svému představení jednotnou linii.

Rozdíl mezi profesionálním a ochotnickým divadlem je skutečně veliký. Zatím co k ochotnickému vystupování může vstoupit každý, kdo cítí v sobě jiskru talentu a je okamžitě přijat a hraje důležité a i velké role na samém začátku, herec z profese musí projít vysokoškolským vzděláním, aby byl vůbec přijat, jeho talent je ověřován zkušenými umělci ještě dříve než začne jeho opravdové studium. Musí ovládat své „řemeslo“, tj. hlas, dech, výslovnost, pohyb, chůzi, tělocvik, po případě hudbu atd. Je toho mnoho, co musí dnešní generace znát, než je jí dovoleno hrát před obecníkem. My, kteří jsme ještě neznali školení, procházeli jsme tvrdou školou několik let a začínali „od píky“ se všemi krutými podmínkami. S fyzickou prací, dřinou, hladověním, zklamáním, neobjevili se talent. Z mnohých se stali jen a jen řemeslníci a opouštěli toto povolání. Ti, kteří vytrvali, stali se opravdovými umělci.

Myslím, či lépe, domnívám se, že by ochotnický repertoár měl mít svoje hranice. Pouštět se jen tak, z pouhé ctižádosti, do velkých klasických tragedií, je velká odvaha. Je třeba dlouhých let práce a zkušeností, než herec z profese může k podobným rolím přistoupit, a to ještě pod vedením skvělé režie. V době velkého rozvoje profesionálních divadel (máme jich, tuším, asi přes 60 v ČR) je stále žádoucí, aby se hrálo z ochoty. Zušlechťuje to jednak povahy hrajících i jejich okolí, rodin, příbuzných, kteří mají pak bližší vztah ke knize, mluvenému slovu, přednáškám a ušlechtilým zábavám, hudbě atd.

Čím více této lásky k divadlu, tím lépe pro celý národ.

ANTONÍN KURŠ,

rektor Janáčkovy akademie musických umění, Brno

Velmi rád odpovídám na otázky Vaší ankety. U každého z nás práce na divadle se zrodila z lásky. V těch raných dobách našeho divadelního dětství ani ve snu nás nenapadlo, že existuje nějaké profesionální nebo ochotnické divadlo. Musili jsme prostě hrát divadlo, třeba by to bylo v kůlně. Teprve později se děčko dovědělo, že existuje láska profesionální a ochotnická — a stalo se dospělým. O tom dospělém, kterého přesvědčuji o dvou druhích lásek, chci psát.

Každý rok u přijímacích zkoušek na herecké oddělení JAMU klademe jako první otázku, zda uchazeč pracoval v některém ochotnickém divadelním souboru. A i kdyby neodpověděl anebo neřekl pravdu, průběh zkoušek nám to prozradí: v kladném i záporném smyslu. Jistěže si uchazeči, kteří prošli praxí v ochotnickém souboru, přinášejí celou řadu více-méně primitivních šablon. Někdy jsou rafinovanější, někdy méně rafinované, podle toho, od koho a kde je odkoukali. Někdy míra sebevědomí těchto příštích „hvězd“ hraničí s hloupostí ješitnosti. Ale to nic nemění na faktu, že jde většinou o lidi, kteří se s vášnivým nápoem derou do umění, kterým divadlo se stalo ne-

odlučitelou součástí jejich života, ať už to zní jakkoliv nabubřele. Některé ochotnické soubory jsou dokonce pravými líhněmi hereckých talentů. U nás na Moravě je to například Třebíč.

Je tedy dělicí čára mezi ochotníky a profesionály velmi pohyblivá a neurčitá. Řídí se spíš mírou štěstí a příležitosti k tvrdému ověřování nadání a schopností než vlastním talentem. Netalentovaní a nekritičtí lidé se totiž objevují v obou větvích divadelního umění, kazí práci a znepríjemňují život sobě i ostatním. Proto by na obou stranách měli pracovat jen lidé talentovaní. Rozdíl je tu i ve vůli a odhodlání k riziku a oběti. Dělat divadlo a umění vůbec jako profesi, k tomu je vedle lásky a talentu třeba ještě hodně statečnosti a vytrvalosti. Denně hrát a neopakovat se, vydržet stálý nápor kritiky kolegů i obecníka, čist občas divadelní referáty a neztratit víru ve své nadání a v lidskou soudnost — to snesou opravdu jen ti vyvolení — s velmi silnými nervy. Mnohdy nejsou uznáváni za užitečné členy lidské společnosti — zbývá jim jen divadlo, jemuž oddané slouží a k němuž jsou přikováni jako prokletí. Profesionálové — to je mnišský řád, ochotníci — to je bratrstvo s ručením omezeným. Mohou se z nich stát řádoví bratři — ale po přísných zkouškách lidského i uměleckého charakteru.

Je však jedna oblast, v níž by se mělo divadlo ochotnické a profesionální diferencovat — v repertoáru. Repertoár je velmi často jablkem sváru. Nejen v tom, že ochotnické soubory nezřídka lezou do zletilých oblastí divadla, nýbrž i v tom, že v reprodukci nejméně zajímavých vystupuje to, co jsem nazval mírou příležitosti. Závody vedou k neplodnému srovnávání obou větví, při němž oficiální kritika někdy hodnotí ochotnické soubory se slevou a profesionální s přírůžkou. A přece po linii repertoárové i při její realizaci nejde o dvě konkurenční formy divadelní práce. Má jít o promyšlený plán, v němž by se oba druhy divadelní činnosti doplňovaly a množily svou společenskou působivost. — Repertoár ochotnických i profesionálních divadel nemůže a nesmí si konkurovat, ochotnické soubory nemají si pokládat za čest, že kopírují repertoár profesionální.

Chloubou ochotnické dramaturgie kdysi bylo, že v boji za lepší svět stála vždy bok po boku s pokrokovými profesionálními divadelními, nekopírovala, nýbrž sama hledala, netvářila se jako konkurent profesionálního divadla, nýbrž byla spolubojovníkem, který přijímal úkoly ve společném boji: doplňovala celkový repertoárový plán tím, co se nevtěsnalo do repertoáru profesionálních divadel, a hlavně hrála tam, kam se profesionální divadla nemohou dostat.

Tady by měla začít pravá soutěž ochotnického a profesionálního divadla: ne dostat se do Hronova za každou cenu —

nýbrž dostat se do nejzapadlejších koutů naší vlasti a dostat tam do divadla diváky, kteří mnohdy po léta neviděli divadelní představení nebo je vůbec neviděli. V této oblasti by patronátní smlouvy s pohraničníky, se STS, s JZD vykonaly velmi záslušnou práci. Vždyť profesionální divadla dnes už prostě nestačí uspokojit všechny požadavky své oblasti a spolupráce s ochotníky na tomto poli přinesla by významné úspěchy.

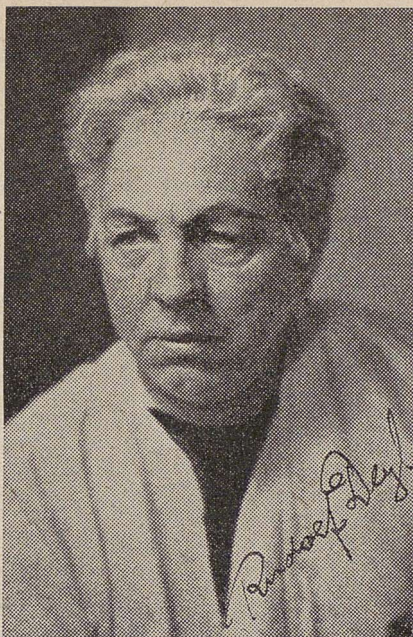
Televize a film ani rozhlas nikdy nenahradí neopakovatelnost divadelního představení, nikdy nemohou nahradit živého člověka v bezprostředním styku s živými lidmi, nikdy nevytlačí z mysli diváků touhu vidět své blízké a nejbližší na jevišti a obdivovat se, jaká krása a jaké síly jsou utajeny v člověku — i v tom, který chodí a pracuje vedle nich.

Nejsou dvě divadla: ochotnické a profesionální. Je jen jedno divadlo — to, které slouží lidem. Co nad to je, to si jen říká divadlo. Umění není smečka soupeřících konkurentů, nýbrž armáda spolupojovníků, z nichž každý má své oprávnění, jen když čestně plní své společenské poslání.

RUDOLF DEYL st.,

nositel Řádu práce,
em. člen Národního divadla, Praha

Přečasto bývá přetřásána otázka, v čem je rozdíl mezi divadlem profesionálním a ochotnickým. Je to definice zcela průhledná a mnohokrát zodpovědná. Obě divadla vyrůstají z různých podmínek a jsou poutána odlišnými zákony. Profesionálnímu herci je jeho cesta za uměním zapísnutím, které nezdolá žádný zápas. Ochotníku je záliba pro divadlo zábavou, byť byla pěstěna s nejpřísnějším odevzdáním. Je-li v někom opravdová touha stát se hercem, poslechně hlasu srdce a nespolehně na zadní dvířka. Není tím řečeno, že by dobrý ochotník nemohl vyspět v herce, který předčí průměrného profesionála. Systém a metody herecké práce jsou však — nebo spíše měly by být — ukázněnější, slohovější. U málokterých ochotnických sdružení lze utužit v celém kolektivu onu nepostradatelnou vůli, která musí sloužit myšlence básníka a ne samolibosti jedinců. Nedá se upřít, že mnohé ochotnické soubory se mohou z různých důvodů odvážit snadněji zajímavých experimentů, jichž oficiální divadla, mající přesně vymezený program, se musí vzdát. Taková vítězství mnohdy matou horké hlavy. Repertoár ochotnických divadel měl by být přesně uvážen. Ne každá hra, provedená na stálém divadle, se hodí ochotníkům. Důvodů je dost: různost požadavků obecnosti, výprava a hlavně možnost správného obsazení úloh. Je nesnadné ochotníku, zastávajícímu se zdarem obor charakteru ve hrách moderních, objevit se v úlohách repertoáru klasického, který vyžaduje vytříbenost dikce a pevnou stylisaci představované postavy. Proč hrát Othella, jehož představitele lze nesnadno najít mezi profesionály? Vytvořit tak složitou postavu nedaří se bez nutných pokusů v podružnějších rolích tohoto světového autora. Sebesvědomitější studium nestačí bez dlouhého procesu zrání. A je-li odvaha už tak velká, proč nezkusit to raději s veselohrou téhož drama-

Rudolf Deyl, nositel Řádu práce

tika, s „Komedii plnou omylů“, která klade na herce požadavky mírnější? Vendelín Budil říkával: „Dobře zahráný Kartáček z Tylova Bankrotáře znamená větší úspěch než nepodařený Hamlet“.

Dnes, kdy ochotnické divadlo už dávno splnilo svůj krásný úkol, budit lásku k mateřštině a slílit národní hrdost, je jeho poslání neméně závažné. Účelnou dělbou práce dalo by se ulehčit aspoň některým oblastním divadlům, která nemohou svoje obecnstvo seznamovat se všemi vynikajícími díly současné dramaturgie. Naskytla by se vzácná příležitost pečlivým provedením ukázat mladým dramatikům přednosti i kazy jejich her. Luštěním současných problémů by ochotnictvo přispělo k dovoření skutečného českého dramatu, na něž se už čeká tak dlouho. Zasloužilo by se o věc, která by mu v rozvoji našeho divadelnictví zajišťovala oprávněné místo. Potom by nemohla být jeho práce posuzována jen jako ušlechtilá zábava, ale jako vydatná pomoc, dosahující krásných výsledků. — V opravdovosti a pokoře je tvůrčí síla každého umělce! Naši ochotníci vpíší tento neměnitelný příkaz jistě ve svůj štít pro rozkvět socialistického divadla a lidové tvořivosti.

NA NAŠE OTÁZKY:

1. Jaký má ochotnické divadlo společenský význam v současné době?
2. Jakou ideovou úlohu byste mu určil(a) pro budoucnost?
3. Co považujete za jeho nejzávažnější nedostatek?

odpověděli osvětoví a kulturně političtí pracovníci:

VÁCLAV BĚHOUNEK,

vedoucí redaktor kult. rubriky PRÁCE

Milí přátelé, odpovídám na váš dotazník:

1. Jako každé umění, poznávat a obohacovat život socialistického člověka, dá-

vat mu radost, činit ho citlivým k dobru i zlu, učit ho dobré z celého srdce milovat, špatné ze všech sil nenávidět a proti každému zlu bojovat.

2. Být divadlem socialistickým: vychovávat diváka poznáním, krásou, humorem, dobrou zábavou — k socialismu, k novým vztahům mezi lidmi, k socialistickému humanismu.

3. Nedostatek dramaturgické vynalézatosti, související s nedostatkem smyslu pro konkrétní kulturní a politické potřeby kraje či místa, v němž soubor působí, tedy apolitičnost, posléze koketerie s uměním na místě umělecké práce, zbytky primadonství.

VÁCLAV DŘEVO,

vzor. učitel, Klučov, p. Poříčany

1. V současné době vidím v ochotnickém divadle jeden z neúčinnějších prostředků ve výchově nového socialistického člověka. Tím, že před oči diváků staví kladné i záporné vzory, ukazuje, podle čeho se mají v životě, myšlení a v práci řídit i čemu se mají vyhýbat.

2. Člověka bude nutno vychovávat i v budoucnu. A proto by mělo být ochotnické divadlo i v budoucnu výchovným prostředkem. Bude třeba vychovávat člověka komunistu. Mělo by tedy divadlo v budoucnu opět lidem pomáhat řešit životní problémy, učit je žít a pracovat tak, aby byli k prospěchu lidské společnosti. To ovšem neznamená, aby zapomínali sami na sebe, aby sebe rozdávali všem a na ně samé kus radostného života nezbývalo.

3. Největším nedostatkem dnešního ochotnického divadla je to, že někteří ochotničtí pracovníci nevidí v divadle prostředek výchovy, nýbrž něco samoučelného. Na mnohých místech se ochotnické divadlo nehraje proto, aby pomáhalo v budování socialismu, tj. ve výchově člověka, který má v nejbližší době dovršit výstavbu socialismu v naší zemi, nýbrž proto, aby se naplnila pokladna, z níž by bylo možno financovat jiné akce (s divadlem často nespojující).

Dnes, až na výjimky, můžeme říci, že prožíváme dobu úpadku ochotnického divadla. Je to proto, že k nastudování dobrých her je třeba mnoho času a práce. A toho času mají lidé dnes málo, také zpožehlnějí, protože jim dává dostatek zábavy a poučení rozhlas, televize, divadlo profesionální i kino. Dalším nedostatkem dnešního ochotnického divadla je, že sahá velmi často po hrách starých, které dnešku nemají co říci, které dnešku životní problémy řešit nepomáhají.

★

OČEKÁVÁME ODPOVĚDI VAŠICH DIVÁKŮ NA OTÁZKY:

Proč chodíte (nechodíte) na ochotnické divadlo?

Jak byste si představoval(a) dobré ochotnické divadlo?

Dnes každý občan v republice může zhlédnout profesionální představení divadla, televize nebo filmu a poslechnout si rozhlas. Má za těchto nových okolností ochotnické divadlo ještě význam v kulturním životě národa?

VÁŽNÉ SLOVO OSTRAVSKÉHO FESTIVALU

Říjnového ostravského festivalu divadel pro děti a mládež se kromě čtyř mládežnických divadel z Prahy, Brna, Ostravy a Bratislavy zúčastnily s inscenacemi, vhodnými pro toto obecní, i profesionální soubory olomoucký, prešovský, budějovický, kolínský a plzeňský.

Pražské divadlo Jiřího Wolkra uvedlo na festivalu dvě představení, dramatisaci románu Borise Polevého „Příběh opravdového člověka“ a pohádku Františka Pavlíčka „Tři zlaté vlasy děda Vševěda“. Obě inscenace jednak demonstrovaly dramaturgické zaměření divadla, které za těžiště své práce pokládá správně hry pro druhý a třetí věkový stupeň, jednak ukázaly, že divadlo po uplynulých sezónách bloudění a tápání začíná získávat opravdu profesionální tvář a vytvářet svůj vlastní inscenační styl. Zvláště představení „Tři zlaté vlasy děda Vševěda“, hry filosoficky i umělecky velmi náročné, režirované Václavem Tomšovským s citlivým pochopením básnické krásy textu, představení odvázně používající scénické i výtvarné zkratky a náznaku, se setkal s pozorným, nadšeným přijetím účastníků.

Jedním z nejsilnějších zážitků celého festivalu bylo jediné představení brněnského Divadla Julia Fučíka, vynikající inscenace „Deníku Anny Frankové“. Toto představení, koncipované mladým režisérem Ladislavem Smočkem v prudkých přílivech a odlivech naděje a zoufalství, lidské soudružnosti i rostoucího sobectví, útočí na diváky ostrými, působivými kontrasty a podmaňuje si je hlubokou, naléhavou citovostí. Režisér dává naplno zasvětit každému paprsku radosti i veselí, a na druhé straně se nebojí nechat narůst lidskou malost van Daanových a Dussela do obldné velikosti. Aniž by nějak násilně aktualizoval, dovede prostým a působivým náznakem v závěru, kdy se pod okny opuštěného

„zadního traktu“ znovu rozlehnou hřmotné kroky vojenských bot, přivést diváka k myšlence, že příběh Anny a Petra a všech ostatních „potopených“ není bohužel jen hrozným obrazem nenávratné minulosti, ale také varováním a výstrahou. Je jen škoda, že působivé představení je těsně před závěrem poněkud pokaženo zbytečnou projekcí, na které se rekapituluje jako před vnitřním zrakem uprchlíků, čekajících na zatčení, nejvýznamnější události z doby jejich pobytu v „zadním traktu“. Do citlivého organismu představení naráz rušivě vpadne necitlivá technika a přerže, byť i jen na chvíli, ono mocné pouto, svazující hlediště s jevištěm. — Představení „Deníku“ však není silné jen svou osobitou režijní koncepcí, ale i v jednotlivých hereckých výkonech. Hlavně Anna Blaženy Holíšové je postava vroucí a opravdová, vytvořená se silným citovým nábojem, bez jakéhokoli lacině nahraného dětství dětsky proměnlivá a přitom vzácně jednolitá.

Bratislavská Nová scéna se na festivalu představila dvěma inscenacemi: klasickou veselohrou Jozefa Hollého „Geľo Sebechlebský“, jednou z těch her slovenské klasiky, které teprve nedávno prokázaly svou životaschopnost i na dnešním jevišti, a rovněž „Deníkem Anny Frankové“. „Geľo Sebechlebského“ inscenovala režisérka Magda Lokvencová jako bujnou frašku, jako oživlou dobovou rytinu, která na začátku a na konci představení ztrne v půvabnou panoptikální skupinu v secesním rámu, nešetřila vtipy a nápady — ovšem, když je něčeho moc, tak toho bývá příliš, a tak tomu bylo i v tomto případě. Proto poněkud jako nedopatření působily v tomto přebujném, až groteskně laděném představení Sládkovičovy verše, plné horoucího vlastenectví, i dvě autorem poněkud sladkobolně laděné milenecké dvojice. Zato představitelé komic-

kých rolí, hlavně M. Hájková jako Karolina a I. Krivosudský jako Voňavka i Kostovič v roli titulní byli v této koncepci ve svém živilu.

Představení „Deníku Anny Frankové“ bylo poněkud v nevhodě, protože následovalo těsně po brněnské inscenaci. Režisérka Lokvencová koncipovala „Deník“ daleko umírněněji než brněnský Smoček, v její inscenaci není tolik ostrých kontrastů a prudkých zvratů — vše zde plyne střídměji a poklidněji, bohužel i nudněji. Je to představení solidní úrovně s řadou dobrých hereckých výkonů — ovšem nezasahuje a nedojímá tolik jako inscenace brněnská.

Dosti bolestným zklamáním festivalu byla obě představení Divadla Petra Bezruče, které ovšem pracuje v podmínkách ze všech profesionálních divadel pro mládež nejhorších a marně bojuje po řadu let o jejich zlepšení. Dittlerova nová hra „KL 27“, napsaná s dobrým a poctivým úmyslem vyplnit mezeru v naší současné dramatické produkci a dát dětem romantické drama s atraktivní tematikou dobývání vesmíru, zapůsobila na účastníky festivalu jako nedorozumění. Prostinká, až naivní zápletka kolem špiona, který svou diverzantskou činnost provozuje s neuvěřitelnou prostoduchostí a jehož pokus o zničení rakety končí nedobrovolným startem tří mladých lidí do vesmíru, malá dějovost celé hry, jejíž střední část je více méně pouze kusým a nepřesným průvodcem po vesmíru, i schematičnost jednotlivých postav byly inscenací V. Kyzlinka jenom znásobeny.

Zklamáním bylo bohužel i druhé představení Divadla Petra Bezruče, Jarošova inscenace Pavlíčkova „Slavíka“, která přes všechnu snahu režiséra a výtvarníka o vystižení jemné básnické krásy a vyjádření jejího myšlenkového bohatství zdaleka nedosáhla úrovně textu. Obě představení ukázala, že tomuto divadlu, které pomáhá plnit důležitý úkol výchovy mládeže právě v našem nejprůmyslovějším kraji, je třeba bezodkladně pomoci a nespolehat na to, že nadšení a obětavost jeho pracovníků v čele s ředitelem K. Dittlerem jsou nevyčerpatelné.

Zbývající inscenace oblastních divadel byly zčásti přínosem, jako třeba plzeňské představení hry „Když hledáme radost“, olomoucký „Čapajev“ i budějovické provedení „Vlajek na věžích“, zčásti zapůsobily v celkové dobré úrovni festivalu jako nedopatření, jako kolínská „Předtucha“ či prešovské představení pohádky „Ježibaba a zakletí bratři“.

Nesporně nejpůsobivějším zážitkem ze všech těchto vystoupení byla plzeňská inscenace Rozova. Hrál se před festivalovým obecním, kterému se zcela podařilo setrást se sebe únavou onoho překážkového běhu dvanácti festivalových představení. Na Pistorio-

Jihočeské divadlo České Budějovice — A. S. Makarenko-M. Stehlik: Vlajky na věžích

*Nová scéna Bratislava — Jozef Hollý:
Gelo Sebechlebský*

vě inscenaci neuchvacují nějaké režijní „nápady“, nějaké za každou cenu „novátorství“, ale důsledné a hluboké naplnění všech postav a jejich vzájemných vztahů, ona vždycky vzrušující a znovu a znovu objevná cesta do lidského nitra za pravdou o člověku. A tak pozvolna odhalujeme pod zdánlivě boдрým a otevřeným Lapšinem Čestmíra Randy člověka citového i myšlenkově omezeného, který ve své neschopnosti pochopit ty druhé dovede surově urazit a ranit, v na první pohled pasivním a zkaženém Gennadijovi Jiřího Michného objevujeme citového, vnímavého chlapce s čistým a bohatým srdcem, a celou duši jsme na straně Kepkova prudeho Olega, který vede po celou hru svatou válku s lidskou malostí a hamižností.

Miloslav Stehlík se objevil v seznamu festivalových autorů celkem dvakrát, vždycky jako dramaturg. Jeho výtečný, básnický přepis Furmanova „Čapajeva“ jsme viděli ve výběrném nastudování olomoucké činohry v pohostinské režii J. Svobody v titulní roli s Otakarem Vážanským, Čapajevem chlapecky robustním i dojmavým svou nenalíhanou prostotou. Představení slabší úrovně ve srovnání s olomouckým „Čapajevem“ byly buď vojenské „Vlajky na věžích“ v režii Otto Haase, inscenace sice zajímavá některými ojedinělými výkony, ale přece jen ve výsledném dojmu vynikající poněkud studené a dekorativně.

Zařazení prešovského představení Švarcovy pohádky „Ježibaba a zakletí bratři“ bylo zřejmým omylem — připadali jsme si na něm poněkud jako na školní besídce za dávných časů a těžko jsme se smířovali s nevкусnostmi, kterých se v této inscenaci objevilo víc než dost. Jako ne dosti uvážené zapůsobilo i zařazení již starší kolínské inscenace „Předtuchy“, která je omylná už v samé dramaturgii, uhačkovaná jen z vnějších dějových faktů a dávající hercům pramálo možností. Vřak také jen Jarmila Jitky

Frantové a do jisté míry ještě Gilka Jožky Vanerové byly v tomto představení něčím víc než neživotnými, uzoučkými schematicky.

Vcelku však těch dvanáct festivalových představení toho řeklo o situaci v našich divadlech pro děti a mládež hodně. Ukázalo se, že je velmi prospěšné spojovat konference s ukázkami práce jednotlivých divadel, protože přímé poznání a možnost bezprostředního srovnávání je vždycky užitečnější a průkaznější než sebedůkladnější referáty. Je jen škoda, že na konferenci se o festivalových představeních hovořilo poměrně málo.

Ústředním problémem, na který se téměř převážně soustředilo jednání konference, byl problém specifičnosti práce divadel pro děti a mládež. A ukázalo se, že to není problém nějak vyspekulovaný a odtržený od divadelní praxe, ale otázka zcela zásadní, na kterou každé divadlo musí najít odpověď, chce-li správně plnit své poslání. Je nesporné — a bylo by hrubou chybou tuto nepopíratelnou pravdu přehlížet — že práce divadla pro děti a mládež je oproti práci divadla pro dospělé vyznačena celou řadou zvláštností, spočívajících především v dramaturgii těchto divadel. A každý pracovník divadla pro děti potvrdí, že stačí třeba jen chybně adresovat představení a zahrát je pro jiný věkový stupeň než kterému byla hra určena, aby byla celá složitá a namáhavá práce zmařena a skončila v hluku a šumu nechápajících nebo podceněných diváků. Však také nikdo z těch, kteří problematiku mládežnického divadla skutečně znají, na konferenci tuto specifičnost nijak nepopíral. Pracovníci divadel pro děti a mládež však odmítají takové chápání specifičnosti, která podřizuje jednostranně uměleckou práci ohledům pedagogickým a snižuje tak funkci divadla na pouhého ilustrovaného mravokárce a karatele. Vždyť často se pro ony věčné ohledy na „specifičnost“ zapomínalo na to, že divadlo pro mládež musí být divadlem a že jeho základní výchovné prostředky jsou právě tak jako u všech ostatních divadel především prostředky umělecké. A co víc — falešně chápáná specifičnost byla právě základním stavebním materiálem pro onu nepřístupnou zeď, kterou byla naše divadla pro děti oddělována od ostatního našeho divadelnictví. A tuto zeď je třeba zbořit, nemají-li i nadále žít naši mládežnická divadla v otravující atmosféře všeobecného nezájmu a přehlížení. Vždyť pracovníci těchto divadel nechtějí, aby výsledky jejich práce byly měřeny nějakým „specifickým“, „dětským“ metrem, ale plným právem se hlásí o to, aby mládežnická divadla byla nedílnou a rovnocennou součástí našeho divadelnictví.

V souvislosti s řešením otázky specifičnosti se hodně diskutovalo o zajímavém problému zvláštnosti herecké a režijní práce v divadlech pro děti a mládež. Existuje v dětských divadlech nějaká zvláštní herectví? Nebo je možno vytvářet postavu v divadle pro děti i pro dospělé stejnými prostředky? Zdálo se, že ti soudruzi, kteří hájili

*KOD Olomouc — Furmanov-Stehlík:
Čapajev*

ono „zvláštní herectví pro děti“, si poněkud zaměnili otázku specifičnosti herecké práce na dětském jevišti s přístupem k jednotlivým, v repertoáru divadel pro dospělé málokdy se vyskytujícím rolím zvířátek, ozvláštněných předmětů atd. Rozhodující a konečné slovo v tomto zajímavém sporu však na konferenci nepadlo, jen se znovu ukázalo, jak naprosto neexistuje jakákoliv systematická divadelně vědná práce v tomto oboru.

Festival i konference s novou naléhavostí připomenuly starý bolavý problém — tíživý nedostatek vhodného repertoáru pro děti a mládež, hlavně her pro děti osmi až patnáctileté. Vždyť v průběhu celého festivalu se objevila pouze jediná novinka, kterou ještě sotva lze doporučit k dalšímu uvedení. Nejméně sedm her z jednaté uvedených byly spíše hry „mládeži přístupné“ než napsané s přímým určením dětskému a mládežnickému obecenstvu. Nelze se pak divit, že při vleklé dramaturgické krizi, hlavně pokud jde o hry pro střední věkové stupně, mají některá divadla tendenci hrát víc pro dospívající mládež než pro děti z osmileték!

Ovšem — konference také ukázala, že profesionální mládežnická divadla přes nejlepší vůli a snahu svázat děti na svá představení a pořádat zájezdy nestačí ani zdaleka obsáhnout všechny dychtivé diváky. S hlubokou pozorností a dojetím vyslechli účastníci konference diskusní příspěvky několika učitelů z venkova, kteří hovořili o obrovském hladu venkovských dětí po divadle, které je pro ně mnohdy ještě stejně nedostupnou touhou jako za časů zapadlých vlastenců. A zde právě přebírá nesmírný díl odpovědnosti ochotnické divadlo. Letošní sezónu zaměřují naši ochotníci převážně na naše děti a mládež. Je to orientace nanejvýš správná a potřebná. Teď jde jen o to, aby byla naplněna prací obětavou a houževnatou, poučenou a cílevědomou.

ZDENA JOSKOVÁ

Pan Průčáček zasahuje

...NA PODPORU LIDOVÝCH VYPRAVĚČŮ

Věnuji dnes zvláštní pěči
lidovému vypravěči.
Nejsem malých forem přítel —
s nimi se však roztrh' pytel.
Rozhalenka, jedna kšanda,
zkrátka, lidi, to je švanda,
co příběh, to k popukání,
to je něco pro zasmání!

Mohu stále slyšet znova
tetky, strýce z Hrozenkova,
jejich radosti i vády,
zkrátka prima rafinády
někdy plné oplzlosti:
pravý úkaz lidovosti!

Přímou pookřeji hnedka,
když taková z lidu teška
vykročí jak do sloty
a ukáže kalhoty.

Slávu pak má zaručenu
chlap, když v převleku za ženu
přivycpe si svoje prsa
a přitom tak mocně trsá,
že mu spadne vycpávka,
dřív než vzejde přestávka.

Tak, teď mluvte, estétové,
vymýšlejte téze nové
i vy, páni moralisté!
Jedno přece máte jisté:
Nad čím se mám pozastavit?
Nechci myslet — chci se bavit!

Dilia

Na prvním místě toho, co vydala v minulém měsíci DILIA, je nutno jmenovat Stehlíkovu dramtizaci slavného románu Furmanovova „Čapa je v“. Miloslav Stehlík se již mnohokrát osvědčil jako dramtizátor, který nevytváří pouhý zhuštěný výtah románu, ale vytváří zpravidla nové, předloze kongeniální dílo. Takovým je i dramatické pásmo o legendárním hrdinovi občanské války, slavném partyzánu a geniálním veliteli Čapajevovi. Je to hluboce lidský obraz člověka, který se těžce pere sám se sebou, jenž v bojovém přátelství s bolševickým komisařem Furmanovem se stává skutečným komunistou, uvědomujícím si, jak hluboce souvisí jeho boj proti bílým s budoucností celé země. Třebaže psána prózou, je to skutečná jevištní báseň. Její nespornou předností je i to, že se může stát kmenovou hrou všech, skutečně všech souborů, neboť je k její inscenaci třeba jen deseti herců a náznakové scény. Můžete ji hrát jak na velkém divadle, tak na obyčejném podiu. A za to je třeba dramtizátorovi poděkovat.

Další hrou, která je určena jak dospělým, tak i mládeži, je „Když hledáme radost“ Viktora Rozova, kterého mnohé soubory znají jako autora hry „Šťastnou cestu“ [je také autorem hry, podle níž vypracoval scénář k filmu „Jeřábí táhnou“]. Tentokrát se V. Rozov zabývá otázkou, která je i pro nás velmi aktuální: kam vede člověka touha po osobním majetku, po pohodlném a klidném životě. Autor na příběhu Fjodora a Lenočky ukazuje jasně: k měšťáctví. Fjodor zanechává vědecké práce, velmi pilně píše články, přednáší do roztrhané těla, aby hodně vydělal a mohl dopřát Lenočce všechno, v čem ona vidí radost. A tak se jeho práce proměňuje ve skříně a psací stoly, v knihovny a divany. Fjodor žije z pod-

staty, nevytváří nic nového. Co se však stane, až dojde na dno svých vědomostí? Naštěstí však nejsou v našem světě jen Fjodorové a Leny, ale i snílci Olegové, Tání a jiní, kteří chtějí žít jinak, lépe, pro něž radost je zcela jiný pojem. Je to hra dnešní a je třeba ji hrát.

Velmi zajímavým přínosem ochotnické dramaturgie je hra Antonína Pavlína, která byla oceněna v soutěži ministerstva zemědělství, „Zelené pustiny“. Hra inspirovaná akcí na regeneraci devastovaných jihomoravských půd hovoří zajímavě o mladých lidech, absolventech zemědělské fakulty, kteří se osvědčují jako pracovníci i jako lidé ve styku s denními starostmi vesnického člověka.

Významné je i vydání veršované hry lidového autora Karla Kubánka „Sancho Neznámý“, která byla poctěna první cenou v literární soutěži Ústředního domu lidové tvořivosti. Z nové strany se podíval autor na příběh Dona Quijota. Hrdinou je zde jeho věrný průvodce, chalupník Sancho, který sny svého pána uskutečňuje, když se postaví do čela vzbouřenců, stane se jejich vůdcem a jen zradou je poražen. Hru jak myšlenkově tak i dějově bohatou by měly uvést na scénu naše nejlepší soubory.

I pro soubory, které se zabývají převážně operetou, je zde velmi vděčný námět. Opereta maďarských autorů skladatele Egona Keménye a libretistů Tabiho a

Erdődyho „Tam někde na jihu“ je vážný pokus o vytvoření operety se současným námětem, v základě vážným, při čemž by byl zachován žánr. Skladatel Péteri, který po druhé světové válce se dostal až do Jižní Ameriky, trpí nejen materiálním nedostatkem, ale i nostalgií. Rád by se vrátil domů, má však strach, jak bude přijat. Do přístavního města, ve kterém Péteri žije se starými maďarskými vystěhovalci, přijede maďarský soubor lidových písní a tanců. Mezi nimi i jeho bývalý kolega. Soubor přesvědčí Péterio o nutnosti návratu. Skladatel musí projít ještě očistnou lázní, než si dobude důvěry lidí ze souboru a lásky Anny, ale nakonec se vrací do vlasti. [Hudební materiál je v DILIA k dispozici.]

A nakonec ještě dvě novinky pro děti. O prvé nemusím se rozepisovat. „Zkoušky čerta Belínka“ Zdeňky Horynové jsou dostatečně známy po úspěchu na XXVIII. Jiráskově Hronovu. Je zde však ještě jedna pohádková hra, tentokrát od známého a oblíbeného autora Franka Weniga, „Petr Popelka“. Je to půvabná pohádka o skromném Petříkovi, který odchází do světa s pasákem Jirkou hledat nevěstu, aby se vyrovnal svým pyšným bratrům, kteří se perou o otcův statek. Petříkovi se zalíbí v lese myška, slíbí jí, že si ji vezme a skutečně se pro ni vrátí a s ní vejde do otcovského domu. Tu se myška promění v sličnou princeznu, která si Petra odvede na královský zámek. Hra je proložena jednoduchými říkánkami a bude mít úspěch jistě i proto, že většinu rolí je možno obsadit dětskými herci. V.S.

Z OCHOTNICKÉHO ŽIVOTA

ZK ROH Sklářny Libochovice uvedly
Götzovu Malostranskou humoresku

LIBOCHOVICE. Letos po prvé konal se divadelní festival Libochovické divadelní léto. První pokus o velkou kulturní akci byl zdařilý. Soutěžícím souborům byl dobrou školou a pořadatelům zkušeností pro další ročníky festivalu. — Sedm soutěžních představení hodnotila tříčlenná porota. Během festivalu vycházel Zpravodaj, obsahově pestrý a graficky velmi pěkně řešený, zahrnující kritiky jednotlivých představení, zprávy o soutěžících souborech, aktuality, vzpomínky, zprávy poroty. Úspěšný I. ročník Libochovického divadelního léta skončil. Nebyl bez chyb a nedostatků — těch jsou si však Libochovičtí vědomi a při přípravě II. ročníku festivalu chtějí se z nich učit. Přejeme jim v jejich záslužné a obětavé práci mnoho úspěchů.

★

ZABČICE. Sedesáté výročí ochotnického divadla oslavili 5. října místní ochotníci. Když byla 30. ledna 1898 zásluhou nadučitele Ceňka Soudka sehraána veselohra „Staří blázni“, bylo to první představení v celém širokém okolí. Od té doby si vybudovalo divadlo v Zabčicích bohatou tradici. Ve všech dobách se na repertoáru souboru objevují význačné hry vynikajících autorů (Klicpera, Jirásek, Mahen, Mrštíkové, Sokol-Tůma, Vančura, Gogol, Gorkij, Molière, Shaw aj.). V žádné kritické době se členové souboru nezpro- nevěřili svému poslání na jevišti ani v životě. Zvláště po roce 1932, kdy byl v obci vybudován divadelní sál a sjednoceny síly, roztržštěné v minulém desetiletí do tří souborů, přinesla pravidelná a cílevědomá ochotnická práce řadu úspěchů, na něž důstojně navázala činnost v lidově demokratickém státě. Z úspěchů posledních dob připomínáme, že je soubor držitelem putovního poháru okresní přehlídky a úspěšně se zúčastnil Tylova festivalu v Brně roku 1956 Tylovou hrou Kutnohorští havíři. — V rámci říjnových oslav bylo uskutečněno slavnostní zasedání všech zabčických ochotníků, na němž

byli zasloužilí pracovníci odměněni čestným uznáním. Současně byla uspořádána výstava divadelního archivu, kroniky a památek — svědků bohaté činnosti zabčických ochotníků. Program obohatilo vítězné představení letošního Jiráskova Hronova — Deník Anny Frankové v provedení ZK Vigona Svatavy. V. Saitl

★

VRHAVEČ. V malé vesničce na Klatovsku opatřil MNV pro obec místní rozhlas. Mladým se nelíbilo, že sloužil jen k sdělování vyhlášek MNV, a rozhodli se, že budou každý týden ve formě místního zpravodajství připravovat program. Vytvořili si redakční radu, jejíž členové během týdne opatřují zprávy a v sobotu večer je vysílají. Věřte, že doma nezůstane ani noha — všichni vyjdou před dům poslouchat půlhodinový pořad, který se nebojí ani kritiky. — Není to příklad k následování?

★

MAKOV. V překrásném přírodním divadle v Makově na Klatovsku uskutečnili letos již třetí soutěžní ročník Makovského divadelního léta. Porota udělila I. místo souboru OB Hodousice za inscenaci Jiráskova Otce, druhý byl soubor OB Luby, který k 90. výročí narození svého rodáka uvedl Kvapilova Oblaka, třetí soubor OB Bezděkov, který pobavil Štolbovou veselohrou Na letním bytě, čtvrtý Sokol Plánice s dramatizací Raisových Zapadlých vlastenců. Mimo soutěž podal velmi dobrý výkon soubor Západočeských nábytkáren v Kohoutově Takové lásce. Průměrná návštěva představení byla 600 diváků. J. S.

★

TÝN NAD BEČVOU. Místní ochotníci nemají snadnou práci. Už několik let marně prosazují opravu sálu. Zatím jim nezbývá nic jiného než nacvičovat po bytech a hrát v okolních i vzdálenějších obcích hranického okresu. Přesto dělají poctivé divadlo, jak dosvědčila jejich inscenace Morálky paní Dulské, již uvedli v Jezernici a v Hustopečích nad Bečvou. O dobré morálce souboru svědčí růst inscenace po premiérové kritice. C. B.

★

ZELENEČ. Dětský soubor osvětové besedy v Zelenči (kraj Praha) uvedl Luční pohádku. Bylo to první představení nově založeného souboru, který vede učitelka Míla Fialová. Děti daly dobrý příklad souboru dospělých, který již několik let nepracuje. A zájem v hledišti byl značný. Škoda, že také MNV neprojevuje zájem o kulturní život v obci. L.

★

SLUHY. Jeden z nejlepších vesnických souborů Pražského kraje oslavil 30 let trvání. Do Sluh se sjeli zástupci všech souborů brandýského okresu, aby blahopřáli jubilantům a současně si pohovořili o své celoroční práci. Aktiv zahájil předseda MNV ve Sluhách s. Lípa. Bylo vidět, že MNV má zájem o kulturní život v obci a že občané mají svůj soubor

upřímně rádi. Dokázali to i tím, že z dobrovolné sbírky, kterou organizoval Výbor žen, koupili souboru novou oponu. Večer sebral soubor maďarskou komedii se zpěvy Liliomfi, která měla u diváků zasloužený ohlas. Š.

★

LIBEREC. Dům osvěty sezval ochotníky k semináři o dramaturgii, na němž zasvěceně referoval krajský inspektor pro kulturu F. Sokol. Zástupci Dilia, přítomní na semináři, poukázali zde na trapnou věc — soubory hlásí svá představení v kraji tak z padesáti procent. Že to zkresluje vydávaná statistická data (zvláště je-li podobná situace v ostatních krajích), je na bileďní. — Vedoucí odboru pro kulturu Rady KNV poukázal v závěru na kvantitativní růst souborů, v nichž v našem kraji pracují občané německé národnosti. P.

★

SEDMIHORKY. Odbor kultury Rady ONV v Turnově uspořádal ve dnech 4.—5. října v lázních Sedmihorských školení padesáti ochotníků z jedenácti okresů. V centrálním pořadu zaujali ochotníci Zajíc a Jakubů, kteří na maketách vykládali o přípravě scény, dále režisér Severočeského divadla soudruh Staněk, který demonstroval práci režiséra na textu hry bratří Mrštíků Maryša. Úspěšný kurs bude opakován. P.

★

NOVÁ PAKA. V srpnu uplynulo 75 let od narození zasloužilé pracovnice v dělnickém ochotnickém hnutí, soudružky Antonie Mádlové-Koucké. Vzpomínáme-li dnes jejích nedožitých 75. narozenin, činíme tak nejen proto, abychom ocenili její mnohaletou činnost na scénách dělnických ochotnických spolků a dramatických odborů, ale také proto, abychom si připomenuli těžké začátky dělnického hnutí. Soudružka Tonička Mádlová, jak ji nazývali její spolupracovníci a všichni, kdo ji znali, narodila se 5. srpna 1883 ve Staré Pace. Vyrůstala v prostředí, které jí bylo nejlepší školou pro život, jak uvádí ve svých vzpomínkách: „... U nás v rodině scházeli se za mého dětství prv-

Tonička Mádlová

ní socialisté a já s velkým zájmem jsem sledovala jejich rozhovory, četla jsem socialistickou literaturu, kterou k nám donášeli, učila jsem se od nich krásným revolučním písním a z celé duše jsem si přála stát v řadách bojovníků za práva utlačovaných...“ Velikou její láskou bylo divadlo a tak ji vidíme již v raném mládí na prknech ochotnických scén, zejména dělnického spolku Pokrok před první světovou válkou. Kdo by nevzpomněl roli soudružky Tonči Mádllové ve Vojnarce, Ibsenových Strašidlech, v Šimáčkově hře Svět malých lidí, Bartoši Tuřanském, Čarodějce, Černých očích, v Heyermannsově hře Na faře aj., kdo by si nepřipomenul tu řadu silvestrovských a jiných večírků a zábav, ve kterých Tonička Mádllová účinkovala. Z období činnosti dramatického odboru FDTJ v Nové Pace nelze nepřipomenout její paní Kostarovičovou v Šalově Dítěti či babu šenkýřku v Janošíkovi, a zejména její obětavou činnost v dělnickém ochotnickém spolku staropackém. — U příležitosti výročí padesátileté činnosti dělnických ochotnických spolků na Novopacku byla v roce 1954 uspořádána výstava dokumentů v okresním muzeu v Nové Pace. Divadelní programy, plakáty a četné fotografie dokládaly obětavou činnost členů dramatického odboru spolku Pokrok, později FDTJ a JPT v Nové Pace, Ochotnického dělnického spolku ve Staré Pace a jiných. V mnoha obdobích pracovalo se velice těžko, bylo mnoho překážek ze strany úředních orgánů (zákaz divadelní hry Průboj v roce 1913 aj.) i činitelů, kteří rozhodovali o propůjčení divadelních sálů a jeviště — a přece se hrálo! Dobrá tradice ochotnické divadelní činnosti bude jistě zárukou, že na Novopacku se ochotnické hnutí rozvine nejen v sídle tohoto podkrkonošského okresu, ale i v mnoha obcích dalších.

★

LEDEČ n. Sáz. Ochotničit, to neznamená jen nacvičit a odehrát divadelní hru. Je třeba umět hru režijně zvládnout, udělat slušnou výpravu v rámci místních možností, je třeba znát aspoň základy líčení a vytváření masky. A právě na tomto poli lze při troše dobré vůle vykonat mnoho. Rozhodně nutno konstatovat, že dobře to dělají v Ledči n. S. Tady se dům osvěty nespokojuje jen s podáváním statistiky, kolik a jakých představení bylo do roka odehráno. Je tu čilý poradní sbor a nechybí ani pomoc profesionálů, kterou dům osvěty dovede na pomoc venkovským souborům zajistit. Právě pro letošní podzim přichystal bohatý program, jehož značná část již byla uskutečněna. A návštěvy jednotlivých akcí svědčí o velkém zájmu mezi ochotníky z celého okresu. Bylo již absolováno školení na téma „Práce režiséra s herci“, které vedl režisér Otta Gubrich z Benešovského oblastního divadla a nemenší ohlas měl maskérský kurs, který s praktickými ukázkami provedl profesor Greš z Prahy. — Na listopad se připravuje školení další. Bude zaměřeno k otázkám výpravy a účast přislíbila laureát státní ceny s. Pavlík z Benešovského divadla. Rozhodně správný postup jak ledečského domu osvěty, tak i Benešovského oblastního divadla, které je ochotno obětavě při akcích pomáhat.

E. D o u b e k

Orgon, Marie a Valerius (Bažant, Šindelářová a Dohnal) z chomutovské inscenace Molièrova Tartuffa

CHOMUTOV. Divadelní kroužek závodního klubu dolu Jan Šverma v Chomutově ve spolupráci s maňáskovým souborem Uhlíček uspořádaly v září zájezd do Kralovic u Plzně. Ochotníci hráli hru Molièra Tartuffe. Členové obou souborů byli překvapeni pěkným přijetím a vyprodaným hledištěm i krásným jevištěm. Podle slov režiséra bylo představení Tartuffa — díky pozornému a citlivému divákům — nejlépe zahráné z pěti dosavadních repris. Po představení byla beseda s kralovickými ochotníky; konečně na shledanou nebylo jen zdvořilostní frázi, ale slibem, že zájezd nebyl poslední.

M. Hrdličková

★

J. Jindra (ZK dolu Jan Šverma v Chomutově) v titulní roli Molièrova Tartuffa

ŠENOV. Před deseti lety vznikl v Šenově na Ostravsku ochotnický soubor „Síréná“. Jeho soustavná práce předsta-

vuje k dnešnímu dni 112 celovečerních divadelních představení, 22 vystoupení se scénkami a aktovkami, 12 produkci s kulturními pásmy, 7 plesů, 7 tanečních zábav a veselic, 4 divadelní školení a jiné menší akce. Celkem 168 akcí za deset let. Bylo uvedeno 22 premiér klasických i současných her našich i cizích autorů. Činnosti souboru se postupně zúčastnilo 120 lidí. Příčinou stálého střídání herců byla zvláště změna pracoviště. Soubor vystoupil ve své obci celkem 73krát a 60krát v okolních obcích. Jedna hra byla průměrně sedmkrát opakována. Soubor se skládá z učitelů, horníků, dělníků a žen z domácností. Členy nepoutá k sobě jen divadelní zájem, ale i opravdové přátelství a družnost. Průměrná návštěvnost na představení tohoto souboru byla nejnižší v roce 1953 (122 diváků), nejvyšší v roce 1952 (299 diváků). V roce 1956 prodělal soubor těžkou krizí, kdy měl jenom 13 členů, z nichž všichni nemohli hrát. Vytrval však a nyní má 30 členů. V roce 1950 zvítězil v Soutěži aktivity souborů okresu Ostrava, v roce 1951 a 1954 vystoupil na okresních přehlídkách, v roce 1958 na oblastní přehlídce. Od roku 1955 je zařazen do kategorie B. Soutěžní komise pravidelně navštěvovaly jeho představení a posuzovaly je. Přes tuto obětavost souboru, jeho aktivitu a hodnotný repertoár nedostalo se mu skoro žádné morální ani finanční podpory od složek společenských organizací. Slavnostní schůze konané k 10. jubileu trvání souboru nezúčastnili se ani zástupci MNV v Šenově, ani ONV v Ostravě, přestože byli pozváni. Pomocnou ruku podali šenovskému souboru toliko požárníci a proto se stal soubor jejich součástí.

BRNĚNSKÝ KRAJ. V přípravách na soutěž proběhly do poloviny října téměř ve všech okresech dramaturgické semináře, které měly pěkný ohlas. Celá tato rozsáhlá akce klade zvýšené nároky na poradní sbory. Proto v celém kraji dochází k jejich reorganizování a doplňování novými pracovníky. Změnou prošel i krajský poradní sbor, který byl pracovně rozčleněn na sedm komisí se speciálními úkoly. Novým předsedou byl zvolen inž. František Novotný. Dosavadní předseda a dlouholetý ochotnický pracovník s. Jansa bude řídit práci městského poradního sboru v Brně a v krajské soutěži bude pověřen speciálními úkoly. Současně provádí KPS průzkum souborů v celém kraji. O každém souboru se zakládá kartotéční list se základními údaji, dále se záznamem o možnosti růstu, technických podmínkách, návštěvnosti a podobně. Získané poznatky budou pro okresy i kraj cenným vodítkem. Všichni pracovníci jsou si vědomi, že rozsáhlé a novátorské pojetí soutěže a celé organizační práce se může zdařit jenom při intenzivním zapojení všech účastníků. Věříme však, že snaha a opravdový zájem pomohou překonat obtíže a ochotníci kraje Brno účinně přispějí ke kulturnímu přerodu dnešní vesnice.

M. J u r á k

TURNOV. Město Turnov má bohatou ochotnickou tradici. Již na podzim roku 1810 bylo sehráno první české ochotnické představení. Byla to hra slovenského autora Jiřího Palkoviče Dva buchy a tři šuchy — k zasmání se pro pána i sedláka. Tuto hru poslal prof. Josef Jungmann svému žákovi P. A. Markovi, který ji uvedl na jevišti. Když se Jungmann dověděl o sehrání této hry, napsal P. A. Markovi v dopise z 30. listopadu 1810: „Nad Turnovskými mám velkou radost, a přerád bych viděl, jak ten slovácký svět vytvořili a kterak ten kus vypadá. Budu o tom psát Palkoviči co nejdříve.“ Tehdy byla hra sehrána ve staré radnici v šenkovním sále v přízemí. Od roku 1810 hrávalo se častěji, v zimě v radnici, v létě v rozsáhlé verandě na ostrově „U Šoňalého mlýna“. Hrály se hry českých spisovatelů Tháma, Zimy, Šedivého aj. Roku 1818 v srpnu byla na ostrově sehrána Štěpánková hra „Vlastenci, aneb slavnost Lipského vítězství“ na oslavu založení českého musea na jaře téhož roku. 1. září 1822 bylo slavnostně otevřeno městské divadlo v domě vedle radnice zvaném U zlatého jednorožce. Byla hrána Zschocheova hra Kouzelnice Sidonie. V tomto divadle se hrálo 45 let až do jara 1867 a bylo v něm sehráno celkem 112 ochotnických her, mezi nimi i dvě opery, Skroupův Dráteník a Wieglova Švýcarská rodina. V divadle U Zlatého jednorožce hrávali také slavní čeští herci: J. K. Tyl, M. Ryšavá, M. Rajska, J. Čížek, F. Pokorný, J. Frankovský, J. Bittner, J. Mošna aj. Na podzim roku 1869 byl ustaven řádný ochotnický spolek a o 5 let později otevřeno nynější stálé městské divadlo. 500. hra turnovských ochotníků byla Kvapilova Pohádka o princezně Pampelišce 2. dubna 1905. — Na jaře letošního roku sehráli Turnovští v režii K. Sajce svou 998. hru — rumunskou komedii Bezejmenná hvězda, v srpnu v režii dr. H. Pařízka Labicheovu veselohru v úpravě V+W Helenka je ráda. Nyní se připravuje tisící premiéra turnovských ochotníků — Tyloví Kutnohorští havíři. Slavnostní premiéra bude pod záštitou KNV v Liberci, ONV a MNV v Turnově a dramatické sekce Svazu spisovatelů. Při této příležitosti bude uspořádána výstavka divadelních památek a bude vydán Almanach, hodnotící ochotnickou práci v Turnově za 148 let. Karel Kinský

DOMAŽLICE. Okresní divadelní konference se sešla v sobotu 27. září odpoledne v Chodském domě osvety. Delegáti divadelních i loutkářských souborů vyslechli dva referáty: Osvětové cíle lidové umělecké tvořivosti v divadelních a loutkářských souborech a Výsledky soutěže LUT 1957/58 a perspektivy ochotnické práce v nejbližších letech. Po diskusích k referátům a závěru okresního inspektora pro kulturu přišli mezi delegáty členové divadelního studia ZK Medika z Plzně, aby se s nimi podělili o zkušenosti z práce na hrnovském představení — Kuchynkově „Kratochvilné historii“. Diskuse zejména zdůraznila význam aktivního a tvořivého kolektivu pro ochotnickou divadelní práci. Na závěr konference se všichni delegáti zúčastnili představení „Kratochvilné historie“ na jevišti Chodského domu osvety. Referáty i diskuse delegátů se zabývaly především potřebou hodnotného repertoáru. Shodly se v přesvědčení, že ochotnické divadlo musí plnit svoji osvětovou funkci, umělecké kvality mu nejsou cílem, ale prostředkem, jak nejlépe a nejvíce sloužit lidu. S naprostou jednomyslností se delegáti ostře postavili proti všem zbytkům brakového repertoáru a přímo si vyžádali na přítomném okresním inspektoru pro kulturu přísný zákrok proti uvádění nehodnotného repertoáru, proti snižování vkusu a požadavků obecnosti na lidové divadlo. Nebyla to jen manifestační prohlášení! Vždyt v prvním pololetí letošního roku dokázali ochotníci domažlického okresu nejen dvojnásobně zvýšit počet představení proti minulému roku, ale i rozhodně zlepšit kvalitu repertoáru. Konference potvrdila, že ochotnické divadlo na Domažlicku se nesmíjuje s dosavadními výsledky, ale chce dále pokračovat na cestě za dobrým lidovým uměním, za socialistickým ochotnickým divadlem. J. Hraše

ČESKÁ TŘEBOVÁ. V České Třebové se příští rok započne s výstavbou divadla v přírodě. Výstavba divadla je zařazena do plánu akce Z a jsou již uzavřeny první závazky. Vedou ti nejpovolnější — členové divadelního odboru ZK ČSD, kteří se zavázali odpracovat 600 hodin. Soubor připravuje po uvedení Feuchtwangerova Ďábla v Bostonu, Jarišovu Přisahu a na vánoce Nušičovu veselohru Dr. I. Witz

TURNOVSKO. Za poslední tři leta se rozrostl počet souborů tak, že jsou dnes aktivní ochotníci v každé druhé obci okresu. Odbor školství a kultury rady ONV v Turnově organizuje četné aktivity ochotnických pracovníků. Jeden byl konán na začátku letošní sezóny v září. Referovala na něm Zdena Nováková o práci souborů, diskutovalo se o Hronově, o dramaturgických plánech souborů a o školství. Odbor kultury ve spolupráci s vyspělými ochotníky připravuje pro soubory skupiny A a B dvoudenní školení v lázních Sedmihorkách. Školení souborů skupiny C organizuje krajský dům osvety. Pomocnou ruku ochotníkům na Turnovsku podává i výtvarná sekce Klubu přátel umění při Domě osvety. Uspořádá přednášku inž. arch. Procházky z Liberce pro ochotnické výtvarníky. Dobře slouží také knihovna divadelních

her při metodickém kabinetě okresního domu osvety. Různé formy této péče vyvolávají především u mladých touhu hrát divadlo. Tak skupiny ČSM v turnovské škole uměleckých řemesel zakládají dramatický odbor. Stejně i skupina ČSM v blízké obci Bělé chce samostatně hrát divadelní hry. Předpoklady tu jsou, skupina má na 40 mladých lidí.

V. Prádler

JESENÍK. V květnu sehrály s úspěchem děti zaměstnanců pohádku B. Němcové Slunečník, Měsíčník, Větrník. Dramatický kroužek ROH vystoupil v srpnu se Šafářkovou hrou Kudy kam. Na žádost pacientů lázní byla hra s velkým úspěchem opakována a v září ji Jeseníčtí zahráli pacientům a zaměstnancům lázní v Dolní Lipové. Na podzim byla opakována ještě několikrát. K zahájení měsíce čs.-sovětského přátelství bude uvedena hra A. Kornejčuka Chirurg Platon Krečet. Podkladem úspěšné práce je, že za podpory stranických a odborových závodních složek byla podchycena a zapojena do práce mládež. Zaměstnanci si sami připravují dekorace, sami provádějí všechny elektroinstalátorské a technické práce. Josef Dietl

PRAŽSKÝ KRAJ. Jako každoročně sešli se k zahájení nové sezóny i letošní ochotníci pracovníci Pražského kraje, aby pohovořili o výsledcích minulých měsíců a současně si stanovili nové úkoly. Konference se zúčastnili četní pracovníci domů osvety a inspektoři pro kulturu. Souborům i jednotlivcům byla odevzdána čestná uznání za práci v minulých sezóně. Diskuse přinesla mnoho podnětů, především k nové organizaci poradních sborů, soutěžím v letošním roce, repertoáru, problému mládeže, pomoci profesionálů aj. Bude nyní snahou krajského poradního sboru pro divadlo, aby i okresní konference měly dobrou úroveň a aby znamenaly výraznou pomoc ochotnickému hnutí především tam, kde ubývá zájmu a aktivity. Usnesení z krajské konference obsahovalo čtyři hlavní body: svolat na všech okresech ochotnické konference, které by ustavily, případně reorganizovaly okresní poradní sbory pro divadlo; shromáždit a zhodnotit dramaturgické plány všech činných souborů pro sezónu 1958—59; do konce t. r. ukončit nábor a okamžitě začít s prováděním soutěže LUT divadelních souborů; organizovat v okresních domech osvety ještě ve větší míře odbornou a metodickou pomoc kolektivům LUT a zaměřit tuto pomoc především k odstranění samoúčelnosti projevu a konvenčnosti divadelního repertoáru. L. Šterc

ZNOJMO. 28. září se konal okresní aktiv ochotníků tohoto typicky zemědělského pohraničního okresu, velmi dobře připravený a navštívený. Ochotníci schválili komisi pro přípravu volby nového okresního poradního sboru, vyslechli referát zástupce pražského Ústředního poradního sboru na téma „Cesta a cíl ochotnického divadla“ a po bohaté diskusí zvolili nový poradní sbor. Zástupce Krajského poradního sboru je seznámil s novou soutěží Brněnského kraje. Na

Znojensku letos působí 51 ochotnických souborů [oproti loňsku mírný vzestup], avšak stále ještě třetina souborů hraje jen příležitostně, nevyvíjí pravidelnou činnost. Většinou jsou to soubory osvětových besed. V sezóně 1957—58 bylo sehráno 221 představení, jen 19 souborů [většinou školských] však hrálo pro děti 38 představení — celostátní soutěž v hrách pro mládež by zde měla zjednat nápravu. Z podnětů diskuse rádi zaznamenáváme návrh, aby okresní poradní sbor evidoval jeviště a jejich vybavení v celém okrese — taková evidence je předpokladem plánovitého pořizování nového jevištního inventáře! V pozoruhodném diskusním příspěvku jeden vesnický učitel-ochotník upozornil, že pedagogické instituty nám vychovávají z mladých učitelů síce dobré diváky, ne však aktivní divadelníky; mladí učitelé pak postupují při výchově žáků podobně — proto stále ještě tak málo dobrých školských divadelních souborů. — Před specifickým problémem stojí samotní znojemští ochotníci — musí si hledat vlastní cestu v silné konkurenci několika profesionálních scén, jež zde pravidelně hostují. V minulé sezóně zde bylo uvedeno 35 premiér profesionálních divadel proti pěti ochotnickým. -en

★

CÍGEL. Malá podhorská obec Cígel (v prievdzskom okrese) sa donedávna líšila od ostatných slovenských obcí snáď iba tým, že tu bolo viacje kameňa a viacje príslovečnej slovenskej biedy. Toto všetko sa odrážalo aj v myslení tamjších občanov, v ich piesňach, zvykoch a kultúre. Novým zriadením prišli aj do tejto dediny nové časy. Miesto kahancov do domov sa nastahovala elektrina, v chotári obce sa buduje jeden z najväčších uhoľných závodov na Slovensku a o výchovu mladých ľudí sa starajú noví, duchom socializmu presýtení učitelia. Toto všetko bolo vidno aj z posledného vystúpenia Goldoniho „Starého fríloša“, s ktorým sa ciglianskí ochotníci najprv predstavili vo vlastnej obci a potom aj v ostatných obciach okresu. A už prvé dve vystúpenia v Cígli a v Sebedraži stačili každého presvedčiť o tom, že riadieli školy, s. Jánovi Pračkoví, ktorý navrhoval túto hru, sa dobrá vec podarila. A hoci jednotlivé úlohy obsadzoval ozaj rôznorodým materiálom (baníkmi, predavačkami, úradníkmi, tesármi, murármi) a hoci viacerí z nich vystupovali na javisku po prvé, predsa sa mu podarilo vykreslať z nich opravdivých frílošov, opravdivé nahováračky, ozajstné chybné, atď., atď. A tak, keď sa zavrela pri poslednom výstupe opona za 11 ochotníkmi z Cígla, dlho trvajúci potlesk z replného hľadiska bol každému z nich najlepším uznaním a odmenou.

★

SOUŠ. Divadelní festival hornických souborů v Souši u Mostu má již svou tradici. Při jeho zakládání navazovalo se na zkušenosti z let, kdy české ochotnické divadlo na Mostecku i v jiných oblastech s obyvatelstvem různé národnosti konalo obětavou a clevědomou práci. A právě obětavost, vytrvalost a clevědomost celého kolektivu soušských ochotníků, soustředěných v ZK ROH dolu

Z Fenclovy dramatizace Haškova Švejkova v provedení souboru dolu Vrbenský ze Souše

Vrbenský, dokázaly přeměnit plán festivalu v čin. Letošní festival, již pátý, ukázal stále rostoucí ideologickou i uměleckou úroveň jednotlivých festivalů i souborů. Tak jako v jiných letech přijela i letos na festival řada souborů z blízkého i vzdáleného okolí. Soubory z Ostravy, Ostrova i Kladenska patří mezi ty, které každoročně přijíždějí, aby ukázaly výsledky své práce v uplynulém roce. Zvláště oba kladenské soubory — ZK ROH dolu Ant. Zápotocký s hrou Jarmily Loukotkové Není římského lidu a ZK ROH dolu Gottwald s Klicperovým Zlým jelem — získaly si spolu se soušským souborem přízeň diváků. Vzájemné besedy a výměna zkušeností herců a funkcionářů klubů ještě více prohloubily vzájemnou spolupráci a soudružské přátelství. -ek

★

JIHLAVSKO. Říkávalo se — a někde slycháváme dosud — že venkov nemá prý v létě na divadlo kdy. Tuto argumentaci vyvrátil letos za spolupráce a s pomocí místní skupiny ČSM, zaměstnanců podniku Dřevo a ředitele humpoleckého musea dramatický odbor OB v Želivě. Nastudoval a na počátku srpna několikrát sehrál hru Mistr ostrého meče od F. R. Krpaty a měl po každé vyprodáno. Člen divadla E. F. Burlana herec F. Holar ocenil vřelými slovy výsledek snažení želivských ochotníků. Pěkně se uvedli též ochotníci požárnického sboru v Žďáře nad Sázavou. Mnozí členové souboru hráli po prvé v životě, obětovali úmorným zkouškám nekonečné hodiny, ale koncem srpna, když hlediště Národního domu nestačilo pojmut ani všechno obecenstvo, dychtivě zhlédnout Čapkovu Bílou nemoc, byl podán důkaz, že umělecká odvaha a poctivá práce nebyly vynaloženy nadarmo. Ani technické potíže, jež tak náročná hra klade, nebyly nepřekonatelnou překážkou. Dobrymi divadelními soubory se mohou pochlubit v Žirovnici, Dešně, Horní Olešně, Horní Vsi, Ostrovci, Zruči nad Sázavou, Věži, Třebí, Mor. Budějovicích i jinde. Nezaměřují se jenom

na hry s tematikou venkova, vědí, že i například současné hry z městského prostředí, jako Dům na rozcestí, dovedou říci také venkovu hodně zajímavého, poučného, nového. Ochotníci z Horní Olešně v kamenickém okrese nacvičí během jediné sezóny 8 až 10 her (Jiráskova Otce, Klicperovu Potopu světa, od neznámého francouzského autora Mistra Petra Pletichu, Goldoniho Lháře atd.), pořádají časté zájezdy i do sousedních obcí a doma zdolávají statečně tísnivé podmínky, jež začínají malým jevištěm, a židlemi, které shánějí pro diváky po celé vsi, ještě nekončí. — V Studeném na ledečském okrese hráli žáci národní školy Pohádku o písmenkách, ochotníci z Tomice Šamberkovu hru J. K. Tyl, ochotníci ze Strojetic Tylovu Paličovu dceru a místní divadelní kroužek za účasti skoro 400 diváků Zlého jelena. Všechna představení byla vyprodána a se Zlým jelem navštívili ochotníci ze Studeného i některé obce sousední. — V Havlíčkově Brodě, krajském středisku zdařile organizovaných divadelních ochotnických přehlídek, obnovili po krátkém odmlčení ochotníci OÚNZ svou činnost. Pěkně si vedou ochotníci v Mírovce, dramatický kroužek Elchroun i nejmladší soubor na okrese, ochotníci kulturního klubu JZD v Suché. V Panských Dubenkách u Třebí vznikl dramatický kroužek VZ a místní svazácké organizace, který zahájil činnost hrou Ženský zákon od J. G. Tajovského. V Rozseči se nehrálo divadlo celé čtyři roky. Neměli jeviště. Letos však se dali do práce, muži s ženami i mládež odpracovali tu skoro 500 brigádnických hodin, poříдили si jeviště, založili kroužek a sehráli Palackého třídu 27. Ač většina ochotníků stála na jevišti po prvé, chuť do další práce je značná a pomůže-li trochu ONV v Třebí, divadelní život slibuje se tu rozvinout velmi pěkně. — Za několik let nebude snad vesnice na Českomoravské vysočině, v níž by ochotníci nehráli divadlo, zvláště když kulturní kluby JZD se nadějně v kraji rozvíjejí. J. Černý

★

HRÁDEK U ROKYCAN. Soubor ZK Železáren Bílá Cerkev v Hrádku u Rokycan se probojoval letos na jaře inscenací Kohoutovy „Takové lásky“ do kategorie C. V Hrádku je nejen velké přírodní divadlo, ale též nový, krásně zařízený kulturní dům, sloužící pracujícím železáren. Snaživý ochotnický soubor má tedy všechny předpoklady k růstu, což prokázal též říjnovou premiérou, kdy v režii Jiřiny Kramlové-Čechové, absolventky dálkového školení režisérů ÚDLT, uvedl známou a stále aktuálně k našemu diváku promlouvající komedii Gabriely Zapolské „Morálka paní Dulské“. Inscenace byla velmi pečlivě připravena a ukazovala velikou práci na rozboru hry, hluboký přístup k hlavní její myšlence, která byla přesně zdůrazněna, a nadšeně zaujetí všech herců. Z účinkujících musíme především jmenovat výkon S. Blahníkové v roli Heši, kterou zahrála velmi temperamentně a citlivě, s. Boulové v roli Juljaševičové, jež byla podána s velkým vkusem a pochopením, a s. Honické v roli Zbyška. Inscenace, která byla prvním jevištním dílem mladé režisérky, byla naplněným sálem kulturního domu velmi vděčně přijata. k.

PRAHA. 20. října konala se v divadle Říše loutek druhá beseda pražských ochotníků, na které byla vyhlášena krajská soutěž. Pražské soubory účastní se soutěže dvěma inscenacemi, z nichž jedna bude večer malých forem a druhá celovečerní hra, pohádka, hra pro mládež, nebo druhý večer malých forem. Beseda byla opět zahájena ukázkami z ochotnických jevišť. Kázání studenta z Mahenova Jánošíka přednesl Vladimír Mölzer ze ZK Státního zemědělského nakladatelství a dialog Elektry a Klytaimnestry ze Sofokloy Elektry Růžena Novotná a Růžena Tesařová z OB Praha-Žižkov. Důkazem dobré spolupráce ochotníků s profesionály byla přednáška člena Realistického divadla Zdeňka Nejedlyho Vladimíra Hubra na téma „Herec a režisér — spolupracovníci autora“. Po přednášce odpovídal s. Huber na řadu dotazů. Živá diskuse ukázala, že pražští ochotníci mají své speciální problémy. Diskutovalo se znovu o dramaturgii. Projevu se nedostatek nových textů, je třeba mít vlastní repertoár, doplňující a rozšiřující reper-

toár profesionálních scén. Diskusní přispěvky o malých formách rozdělily zprvu účastníky besedy na dva tábory. Jedni poukazovali na malou návštěvnost a nezajem diváků o estrádu, pásma a večery aktovek. Obecenstvo prý žádá celovečerní hry. Naopak pro některé soubory jsou malé formy jedinou možností projevu. Bez jeviště, nákladných výprav a rekvizit mohou hrát na pracovištích, vystupovat na schůzích a jezdit na zájezdy. S uváděním malých forem mají nejlepší zkušenosti. Silným argumentem pro zastánce malých forem byl i úspěch rumburského souboru na letošním Jiráskově Hronovu. Užitečná diskuse byla zakončena všestrannou shodou. Je třeba uvádět i večery malých forem — estrády, básnická pásma, monology, aktovky, a věnovat jejich studiu co největší péči, stejně jako celovečerním hrám. Vysoká reprodukční úroveň, odborný výběr a pestrost pořadů zajistí oblibu malých forem i u návštěvníků ochotnických divadel.

VL

NÁŠ TYP

Jerzy Jurandot, ředitel populární varšavské satirické scény Syrena, je i zkušeným dramatikem. Jeho nejúspěšnější komedie „Taková už je doba“ prošla vítězně celou řadou evropských scén a zdomácněla i na našich ochotnických jevištích. (Byla vydána také knižně v edici Hry lidového jeviště.)

Stejně oblíbené na našich scénách měla by dojít i jeho poslední novinka, nazvaná „PREMIÉRA NA KRKU aneb NEJPRAVDIVĚJŠÍ LEŽ“. Je to komedie stejně vtipně a obratně napsaná, jako všechny předchozí autorovy práce. Její účinnost je znásobena už tím, že využívá osvědčených zdrojů humoru z divadelního zákulisí. V naší literatuře máme cennou knížku Karla Čapka „Jak se co dělá“ a v ní zábavnou a vtipnou kapitolu „Jak se dělá divadlo“. A tak by se mohla jmenovat i Jurandotova komedie. Najdeme v ní každého, kdo se podílí na uskutečnění divadelního představení od napsání hry až po její premiéru: znervosnělého autora, který se dostal jako dramatický novokřtěnec do nelibostného soukolí divadelního mechanismu a zmaten neví kudy kam; herce se všemi jejich nectnostmi, ať už se projevují vytrvalým přepadáváním nebohého ředitele s žádostmi o zvýšení gáže či podceňováním nutnosti naučit se pořádně roli; herečky skutečně i primadony, které těsně před premiérou náhle omdlévají a vzdávají roli jen pro svůj okamžitý vrtoch. Ale setkáme se zde i se scénickými výtvarníky, technikáři, režisérem, napovědou — a dostane se dokonce i na kritiku a obecenstvo.

Opravdu zdařile rozehrál Jurandot svou komickou podívanou za kulisy, natočené k obecenstvu, a trefně se vysmál lidským slabostem a pošestilostem všech těch, kdož divadlo dělají. Ostří jeho satiry je sice zaměřeno na soubory profesionální, ale zcela určitě bodne stejně účinně i do některých bolestivých míst třeba právě vašeho souboru. Ovšem za dvou předpokladů: obdaříte-li své představení touží jiskrou, vtipem a humorem, jakými obdařil text své hry autor, a zahrajete-li si tuto komedii o vás nejen pro svůj požitok, nýbrž i poučení. A nejen své, ale i svých diváků.

- B e r

DĚJINY ČESKÉHO DRAMATU V KOSTCE

IX.

DRAMA PRVÉ REPUBLIKY II.

Když 2. března 1920 spadla v Národním divadle poprvé opona nad Čapkovým Loupežníkem, pomyslel si jeden z kritiků (K. Z. Klíma), že je to „v jádře stará věc a nové slovo...“, kus ryzí poesie, která si poněkud vyvrátila nohu na kluzské půdě divadla. Cítilo se, že Karlem Čapkem vstupuje české drama do vyšších, „světovějších“ poloh, ale fanfáry proto nezazněly. Skeptický pragmatismus autorův si jich ostatně ani nežádal.

Karel Čapek (1890—1938) měl za sebou v době premiéry Loupežníka už pěknou řádku úspěšných drobných próz, vzniklých většinou ve spolupráci s bratrem Josefem: Krakonošova zahrada, Zářivé hlubiny (kde byla po prvé otiskána ironická parafráze commedie dell'arte *Lásky hra osudná*), Boží muka a Trapné povídky. Loupežník sám patří svými počátky už předválečným letům (první náčrt vznikl za Čapkovy pařížského pobytu roku 1911): zbojnická komedie o neodpovědném, krásném mládí nezapírá své inspirační příbuzenství s „letní a měsíční“ dramatikou Šrámkovou — a kdyby se celý kus tomu přirovnání vzpíral, nehrdinský, resignovaný konec to nezapře. Ale hned v dalším dramatu našel Čapek téma, které mělo určovat jeho tvorbu na příštích deset let: technická utopie *RUR* přivedla na jeviště umělé lidi-roboty, kteří se vymykají z moci člověka-stvořitele, aby pak v hrůze před zánikem sami se proměnili v člověka, znovu začínajícího své civilizační dílo na úhoru země. Zpracovává své další utopické náměty románovou formou, obrátil se Čapek v další hře (spolu s bratrem Josefem) k alegorické moralitě *Ze života hmyzu*, v níž nastává křivé zrcadlo povrchní, sobecké, kořistnické společnosti své doby. Slabší — také méně hraná — je další komedie: *Věc Makropulos*, v níž Čapek odmítá ideál lidské dlouhověkosti a v duchu své reálné životní filosofie spokojuje se s danou životní mírou. I filosofická utopie *Adam Stvořitel* hledá kladnou životní sílu v lidské malosti a omezenosti, programově odmítající negující revoluční vzmach. Rozbív touto hrou dramatickou strukturu až do beztvorosti, odmlčel se Čapek-dramatik na plných deset let. Vrátil se na jeviště až v krisových politických letech před druhou světovou válkou, aby zcela novými tóny, vlastenecky kladnými, odsoudil fašistický mor v *Bílé nemoci* a provedl první *hrdinské* gesto své dramatické dráhy, vloživ pušku do rukou posledního syna své slavné *Matky*. Obě poslední hry, z nichž druhá zřetelně předchází první, jsou nejhranějšími díly Čapkovy dramatického odkazu. Dokázal jimi, že ona vytkaná státotvornost nebyla jen pohodlným konformismem, ale přerostla v okamžiku nebezpečí do bojového gesta.

Čapkův starší bratr Josef (1887—1945), povaha těžkomyslnější, hlubší, méně a tížeji sdílná, nebyl dramatikem v pravém slova smyslu. Účastnil se autorsky na revui *Ze života hmyzu* a utopii *Adam Stvořitel*, sám napsal pesimistickou, málo dramatickou visí poválečného světa *Země mnoha jmen* a posléze dílo rážby zcela opačné, jiskřivé humornou pohádku s hudbou Jaroslava Křižky *Dobře to dopadlo aneb Tlustý pradědeček, lupiči a detektivové* (na kterou naše mládežnické divadlo docela zapomnělo).

Světovým úspěchem je Čapkoví souměřitelný *František Langer* (narozený 1888), v jehož díle drama daleko přesahuje význam prózy. Langer začal už před válkou veršovaným *Svatým Václavem*, lyrickým milostným dramatem *Noc a dramatem o osamělosti milionáře Miliony*. Vlastní sláva Langrova vyrůstá

však až z her, psaných po dvacátém roce — první je *Velbloud uchem jehly*, opět jemně ironická, avšak velmi soucinná komedie o bohatství, které ke své regeneraci potřebuje chudou lidovou krev. Motiv ubohého bohatství opakuje Langer ještě později v *Grandhotelu Nevada*, konverzače už hodně povrchní, zatím co v *Manželství s r. o.* projevuje až nepochopitelnou dávku porozumění pro manželství založené na obchodní bázi. Šťastnější ruku než v zobrazování ubohých boháčů měl Langer ve Třech hrách o spravedlnosti, jak nazval nedávno vydaný soubor, obsahující *Periferii*, *Anděle mezi námi* a *Dvaasedmdesátku*. *Periferie* založila jeho světovou slávu. Hluboký příběh člověka, který náhodou zabil a unikl spravedlnosti, dožaduje se pak úporně svého trestu a nenachází jiné východisko než zabít znovu, tato fabule hodná Dostojevského, situovaná do pražského předměstí, byla ztvárněna metodou žánrového realismu, který jindy často zavádí Langrovy hry k figurkářské nenáročnosti (například *Obrácení Ferdýše Pištory*). Nebeský rámec *Andělů mezi námi* nijak neubližuje reálné zemitosti ožehavého tématu, řešícího problém, zda smí lékař podat nevyléčitelně nemocnému smrtící lék. Stejně tak tvarová složitost *Dvaasedmdesátky*, pirandellovsky rekonstruující a obměňující téma, nezeslabuje strhující dramatickosti příběhu vězeňkyně, pozdě nacházející svou spravedlnost. Vedle přeusměšné *Jízdní hlídky* stvořil Langer ještě dramatisaci Dickensových *Pickwickovců*; po válce pak vrátil se na jeviště nepřilíš hlubokou komedii hereckého zraní a dožívání *Jiskra v popelu* (nepočítáme-li neprovedenou, myslím, a zcela nepovedenou vodnickou historii pana Pivody). Se slibovanou Bronzovou rapsodií nebyla dosud veřejnost seznámena.

Příslušníkem čapkovské generace je vtipný, ironický glosátor společenského života českého, *Edmond Konrád* (1889—1957). Jeho jiskřivá, ale občas trochu bulvární dramatika nepoužívá žánrové kresby langrovské (do jejího společenského okruhu by se ostatně nehodila), která se vzněcuje samou vůní zemité reality, ve výrazu i tvaru Konrádových komedií je vždycky trochu salonní uhlazenosti a intelektuálního shawovského vtipu, žel, zřídka ostřeji kritického. Konrád je dramatik, který dovede vyhmátnout dobový problém — pokud slovu dobový rozumíme maličko jako módní. Rozvody a rozvraty rodin chce vtipně analyzovat a moudře léčit *Komedie v kostce* a *Kvočna*, otázky eugenické velmi spleťtí a občas i trochu nevkusně nadhazuje *Rodinná záležitost*, politickou satirou dramaticky nepevnou a myšlenkově originální je *Olbrím*, sociálně třídní problematiku řeší *Širočina*. Ze salonu na ulici pouze předstírané bídy nahlédl Konrád komedií *Svět, kde se žebra*. V *Čaroději z Menlo* zdramatizoval život Edisonův, v úspěšné konverzační komedii *Nahý v trní* zamyslel se nad charakterologií člověka, v *Ráji srdce* pohrává si neodpovědně a mělce s hlubokostí lidského citu. Ještě po válce představil se jinotajnou hrou z francouzské revoluce *Skřivan a smrt*, na pražské jeviště se, myslím, už nedostala *Komedie o počasí* a hra o Husově mládí *Student Jan* (první z roku 1947, druhá 1948).

Takřka o generaci mladší je dramatik *Frank Tetauer* (1903—54), horlivý uvaděč angloamerické dramatiky na české jeviště (jmenovitě O'Neill a Shaw), těžce hledající svůj osobitý tvůrčí výraz v letech na sklonku první republiky, nacházející ho vlastně až v historické trilogii, vzniklé za okupace, a rozmělnující ho opět v rozkolísaných letech poválečných. Ze společenských konverzaček jeho rané tvorby nesporně vyniká *Veřejný nepřítel*, třebaže tato historie projev něho žurnalisty, v posledních letech dramatikova života přepracovaná, trpí poněkud schematickou povahokresbou titulního hrdiny. Námětově je zajímavá hra „*Svět, který stvořil*“ s poněkud komplikovaným důkazem o prohanosti a přetvářce moderní společnosti, z protektorátní divadelní konjunktury už trochu vyrostl úspěch dramatického životopisu Boženy Němcové *Život není sen*. První z tří vrcholných dramát Tetauerových, královské drama ze španělských dějin z konce 18. století, *Zápas draků*, vznikl v roce 1940, dočkal se premiéry až na počátku roku 1955, dvacet dní po dramatikově smrti. Silný, dramaticky pevně uchopený obraz souboje usurpátorů, který nemohl najít cestu na protektorátní jeviště, byl pak vystřídán dramatem Jana z Pomuka, zpovědníka krále Václava IV., *Zpovědník*. Třetí, dožné neuvedená historická hra Tetauerova, *Znamení býka* (1944), kreslí pevnými, dramaticky jistými tahy vděčnou renesanční historii borgiovskou. Po válce dramatik zabředl do schematismu budovatelských her, které zcela unikly pozornosti pražského jeviště (Není bulaž jako bulaž apod.).

Řemeslně dokonalá, myšlenkově často povrchní a mělká dramatika *Viléma Wernera* (nar. 1892) nenachází cestu na současné jeviště. Jistě právem v takových případech jako je *Láska je problém ožehavý*, *Zuzana hraje vabank*, *Život je samý zárazk* apod. Jsou tu ovšem i jeho práce poněkud silnější a hlubší: *Komediant Hermelín*, komedie o kočovném provazolezci-snílkovi, *Medvědí tanec*, tragická historie stárnoucího antikváře, *Půlnoční slunce*, ponuré drama z norského prostředí. Sociálně ekonomické problémy doby pokusil se Werner řešit hrou *Lidé na kře*.

V šesti autorských jménech pokusil jsem se tu shrnout onu část prvorepublikánské (částečně už i protektorátní) dramatiky, jejíž tvárné principy i látky přimykají se tím nebo oním znakem k okruhu čapkovsko-langrovskému. Úmyslně vyřadil odtud jak patheticky ideovou dramatiku Lomovu (a zcela v jiném smyslu Zavřelovu), tak expresivní drama Bartošovo a Blatného, básnickou hru Nezvalovu a slovesně ojedinělé dílo Vančurovo. Jsem si vědom toho, že zaznamenávám-li v dnešní kapitole jména populárnější a díla jevištně účinnější, podnětnost ideových i tvarových hodnot nezůstává vyhrazena jen jím, ba často naopak; bude nám o nich pojednati v kapitole příští a poslední.

JINDŘICH ČERNÝ

* OCHOTNICKÉ DIVADLO * ROČNÍK IV Č. 11 LISTOPAD 1958

Z PŘEDSTAVENÍ
BENGÁLSKÝCH OCHOTNÍKŮ

Vydává ministerstvo školství a kultury
v nakladatelství Orbis,
národní podnik, Praha 12, Stalinova 46

Vedoucí redaktor Jiří Beneš
Redakce: Praha 12, Stalinova 3
telefon 226145—49

Vychází v polovině každého měsíce
Cena jednotlivého výtisku 3 Kčs

Tiskne Orbis,
tiskařské závody, n. p., závod č. 1,
Praha 12, Slezská 13

Rozšiřuje Poštovní novinová služba
(PNS)

F-204498

O B S A H

A. Scherl: Moskevské studentské divadlo a naše studentské ochotnictví	241
V. Pluček: Dramatická tvorba Majakovského	243
V. Czabanová: Divadelní část sou- těže tvořivosti mládeže 1958—59	245
První představení s postavou V. I. Lenina	245
Do nové etapy ochotnických sou- těží	246
Oj, ty vínko jiskřivé	247
J. Nezval: K problematice herec- kých kádrů ochotnického hnutí	248
Nositel řádu	249
Vodítko pro dramaturgickou čin- nost poradních sborů	250
Tečka za Hronovem	250
P. Grym: Pražský divadelní zápis- ník	251
Dr. D. Zbavítel: Mezi bengálskými ochotníky	252
Anketa	254
Z. Josková: Vážné slovo ostravské- ho festivalu	256
Pan Prtáček zasahuje na podporu lidových vypravěčů	258
Dilla	258
Z ochotnického života	259
Náš typ	263
J. Černý: Dějiny českého dramatu v kostce IX.	263
Na II. straně obálky Ochotnické vte- řiny, na III. rubrika Výprava-jevištní- výtvarník, na IV. obrazový doprovod k Dějinám českého dramatu v kostce. Toto číslo mělo uzávěrku v polovině října, vyšlo 22. listopadu 1958	

DIVADELNÍ MALÍŘSTVÍ

Malba dekorací je snad nejnáročnější obor výroby dekorací. Je náročná na výtvarný výraz, protože každá vyrobená dekorace má zachovat malířský rukopis návrhu. Technika je nesmírně složitá, protože je nutné malováním upravit povrch dekorace na napodobeninu kteréhokoliv materiálu. Každý nátěr dekorace musí bez úhony přečkat špatné zacházení, a jakému běžně dochází při skladování kulis a při manipulaci při přestavbách.

Divadelní malíř musí mít širokou škálu výtvarně výrazových prostředků i ovládat značný počet technických postupů, aby mohl splnit požadavky kladené návrhem.

MALÍŘSKÉ MATERIÁLY

Ačkoliv dodnes převládá jako podkladový materiál dřevo a plátno, setkáváme se v divadelní výrobě stále častěji s materiály novými, ať již dřevovláknitými deskami nebo umělými hmotami. Také materiály klasické, dřevo v divadelní výrobě málo užívané, se objevují častěji. Mnohé z těchto nových materiálů potřebují nové druhy nátěrů a tak zavedení těchto hmot si souběžně vynucuje nové druhy barev.

Každý nátěr tvoří pigment (prášek určité barvy) a pojidlo (většinou lepidlo, fermež nebo některý bezbarvý lak). Potřeby divadelního malířství nekladou žádné zvláštní nároky na stálost pigmentu, protože životnost dekorace není tak dlouhá, aby byla nestalostí barev ohrožena. Vyvarovat se ovšem musíme vysloveně nestálých barviv nebo směsí barviv, které se vloženeš nesnášejí, a pigmentům zdravotně závadným (barviva olovnatá apod.). Pojidla jsou jednak vodou rozpustná lepidla (kliš, želatina, škrob, kasein) a jednak oleje [fermeže, nitrolaky, lihové laky a syntetické pryskyřice]. Přechod mezi pojidly rozpustnými ve vodě, oleji a laky tvoří emulze. Emulze je disperze jemných částic jedné kapaliny v druhé, se kterou se normálně nemísí [fermež ve vodě]. Smísení je umožněno přítomností některého emulgátoru (například klišu). Výhoda emulsních nátěrů tkví v laci pojidla, značné odolnosti nátěru proti mechanickému poškození i vodě, nátěr je matný a snadno se vyrobit.

Lasurní (nekrycí) nátěr získáme z anilinových, vodou rozpustných barev. Tyto barvy nepotřebují žádného pojidla, ulpí na povrchu všech savých hmot (plátno, dřevo, papír), ale přesto při mechanickém narušení dochází

k uvolňování téměř neviditelných částecek, které jsou zdraví škodlivé. Proto je správné anilinovou barvu rozdělovat v řídkém škrobovém roztoku, který prašnost podstatně omezí a la-zurnost barev neporuší.

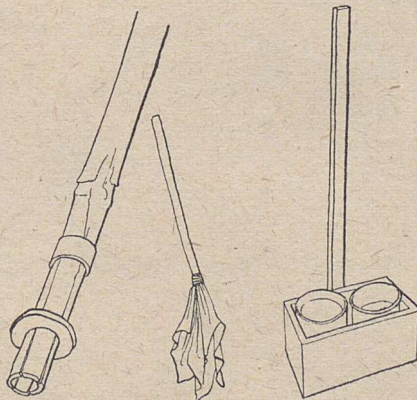
Mezi nové barvy náleží barvy late-
xové. Jsou to barvy krycí, vodou ře-
ditelné, zpracovatelné všemi způsoby
(štětec, postřik, váleček). Tyto barvy
jsou po proschnutí vodou nerozpust-
né. Jejich nevýhodou je omezená skla-
dovací doba (asi půl roku). Tyto bar-
vy přilnou na jakýkoliv materiál a do-
dávají se ve dvou druzích s povrchem
matovým a s povrchem hedvábně lesk-
lým.

Pro všechny druhy podkladů od plátna přes gumu až po sklo se hodí Epoxy — emaily a laky. Nejsou dosud vyzkoušeny, ale jejich vlastnosti se jeví jako velmi výhodné.

Vlastnosti některých nátěrů můžeme zlepšit přidáním různých pomocných látek. Jsou to zvláčňující látky glycerin a glykol do barev křihových [nátěr je pružnější]. Dále jsou to látky křih utvrzující a činící jej ve vodě nerozpustným — kamenec hlinítochromitodraselný, tanin, formalin. Jako prostředků desinfekčních — zamezujících hnití a plesnivění rozdělaných barev — se užívá kafru, fenolu, kyseliny borité, salicylové a benzolové. Schnutí olejů a fermežových laků urychlují sikativy [olovnaté, kobaltové apod.].

NÁŘADÍ

Pro malbu dekorací jsou vhodné všechny druhy malířských natěračských štětců, štětek a kartáčů. Pouze nářadí už používané pro malbu na zemi ležících prostředků se dodatečně opatří delší násadou (asi 120 cm). Pro kreslení ležících perspektív je nutno vyrobit nástavec na křídly a uhel. Je to bambusová hůlka, kterou na jednom konci

obr. č. 1

obr. č. 2

křížem nařízneme asi 10 cm, za řezem stáhneme prstencem, který brání dalšímu štípání. Zasazený uhel nebo křída se upevní gumovým kroužkem (například kroužek ze sodovkové lahve). Chybnou kresbu odstraníme spráškou, které se provede nejlépe hůlkou, na níž je upevněn kus látky. (Obr. č. 1.)

Poměrně nákladnou ale velmi užitečnou součástí výbavy malířny je kompresor se stříkácí pistolí. Částečnou, ale ne plně vyhovující náhradou kompresoru jsou různé typy fixírek a ručních malířských stříkaček.

K opakování stejného kresebného motivu [například ornamentu] nebo k zrcadlovitému přenesení kreseb souměrných k ose se používá kopírovacího rámu. Je to dřevěný rám potažený vypnutým organtinem nebo tylem. Na tkaninu se nakreslí originál a přikládáním rámu na plátno a objžděním kontury křídou se získá jakýkoliv počet kopií, protože křída řdkou tkaninou propadne a ulpí na podkladu. Rovněž malířské válečky mohou sloužit v divadelním malířství, a to nejen pro ozdobo stěn místnosti, ale i jako prostředek ke stínování apod.

Řezané šablony používané dříve malíři pokojů mohou posloužit i v divadle ke zhotovení drobnějších opakovaných vzorů. Šablony lze řezat z obyčejného silného balicího papíru, který je oboustranně opatřen nátěry fermeže.

Samozřejmým doplňkem malířny jsou nádoby na barvy všech rozměrů a paleta — to je plechový tác asi 50×80 centimetrů velký. Pro snadnější nošení kelímků barev po ležících prospektech a také pro zamezení stékání barev s kelímků na prospekty se zhotovují nosiče na plechovky. Jsou to malé bedničky s držátkem, do kterých se vejde jedna nebo i více plechovek (obr. č. 2).

MALÍRNA

Místnost pro malování má být přiměřená velikosti jeviště, aby bylo možno malovat dekorace jako celek. Osvětlení nemusí být denní, stačí dostatečně silné žárovky. Zářivky nejsou vhodné, zkreslují barvy. Ostatní výbava je celkem nenáročná, je to vodo-
vod s velkým odpadem, vaříč na vaření klišu, menší štafle a stojany (tesařské kozy a jednoduchý malířský stojan).

Výčet potřeb pro malování je velmi obsáhlý a není zde uveden jako nezbytně nutný pro práci, ale jako seznam použitelných předmětů.

Karel Čapek

Josef Čapek

České drama první republiky

František Langer

Edmond Konrád

Jan Bartoš

